

West-Vlaanderen Werkt

De polsslag van de
West-Vlaamse economie

4 2020

Duurzaam bouwen:
werk aan de winkel

Bedrijfsgrond gezocht?

Ontdek onze kwalitatieve en duurzame bedrijventerreinen.

Als ervaren beheerder en ontwikkelaar helpen wij u in uw zoektocht naar het ideale bedrijventerrein.

Ontdek ons aanbod

Zoek uw bedrijventerrein in meer dan 20 interessante locaties in West-Vlaanderen. Surf snel naar wvi.be en ontdek er alle info.

www.wvi.be

West-Vlaanderen Werkt

INHOUD \

#4 2020 - jaargang 62

In de kijker

04 Interview Lieven Tack, algemeen directeur van POM West-Vlaanderen

Naarstige plekken

06 Wat is er aan de hand in de Brugse rand...?

Fabrieken voor de Toekomst

08 Build & Care

Ondernemen begint met een droom

09 Thomas Barbier, zaakvoerder Boekhandel De Reyghere

13-42 Themakatern Duurzaam (ver)bouwen

Starters' lief en leed

44 Mr. Franklin

Innovatie in de kijker

46 JuuNoo zag gat in de markt van de interieurinrichting

Bedrijvig onderwijs

48 Duurzaam bouwen in het hoger onderwijs

Conjunctuurnota

51 Corona houdt onze economie in de tang

54 Colofon

Lieven Tack, algemeen directeur van POM West-Vlaanderen:

“Dit is een machine die zaken vooruit doet gaan”

Roel Jacobus, freelancejournalist

In zijn eerste half jaar als algemeen directeur van POM West-Vlaanderen, kreeg Lieven Tack meteen grote brokken te verwerken. “De economische relance na de COVID-19-pandemie en het opvangen van de impact van de Brexit verdienen grote aandacht in ons werk voor het stimuleren van de West-Vlaamse economie. We werken aan een nieuw strategisch plan voor de lange termijn als opvolger van West Deal.”

Sinds 1 juli 2020 werkt **Lieven Tack** (47) voor het eerst in zijn geboorteprovincie na een carrière bij onder meer KU Leuven, ministeriële kabinetten en de Europese Commissie (zie kaderstuk). “Heel eerlijk: deze vacature sprak me aan omdat het om West-Vlaanderen ging. De mensen zijn hier dynamisch, hebben goesting om te werken. We jeunen ons, wroeten als het nodig is en doen liever voort in plaats van te klagen en te zeveren.”

Socio-economisch beleid is de rode draad doorheen de studies en loopbaan van de nieuwe algemeen directeur van **POM West-Vlaanderen**. “Hoe kunnen we ten gunste van de maatschappij innovatie en wetenschap stimuleren? Hoe kunnen we onze arbeidsmarkt verbeteren? Wat moet een overheid wel en vooral ook niet doen? Ik ben van oordeel dat een overheid vraaggericht moet werken. Op dat vlak heeft het provinciale niveau het voordeel dat je dicht bij de stakeholders staat en snel leert wat hun wensen en noden zijn. Hoe dicht bij het terrein, hoe efficiënter je beleid en instrumenten kunt ontwikkelen. Dat zie je ook in de corporate governance van onze organisatie: tweewekelijks vergaderen, afwisselend de raad van bestuur en het directiecomité. Geen enkele andere POM houdt aan zulk hoog ritme contact met de vertegenwoordigers van de politiek, werkgevers en werknemers. Die nabijheid en transparantie creëren betrokkenheid en een draagvlak. Dit is een machine die zaken vooruit doet gaan.”

Drie speerpunten

Lieven Tack: “Wijlen premier Jean-Luc Dehaene vroeg ooit aan de koning: ‘Sire, geef me honderd dagen.’ Zo nam ik ook eerst ruim drie maanden de tijd om de POM te leren kennen, waarbij ik onder meer met elk van de medewerkers individueel sprak. Die informatieronde resulteerde in een aanpak gefocust rond drie speerpunten. Het eerste is het ontwikkelen van een nieuwe **langetermijnstrategie** als opvolger van West Deal. Met voorzitter **Jean de Bethune** werken we aan een nieuw masterplan voor het socio-economisch beleid.”

“Het tweede speerpunt is **financiering**. Ons basisbudget is een provinciale dotatie van ongeveer 9 miljoen euro, waarmee we de reguliere kosten dekken. Daarnaast voorziet Europa in haar meerjarenbegroting 2021-2027 middelen voor onder meer het Europees Sociaal Fonds (ESF), grensoverschrijdende projecten (Interreg), regionale ontwikkeling (EFRO), duurzaamheid (Green Deal), de gevolgen van de Brexit en COVID-19. Daar moeten we in ons masterplan maximaal op inspelen. Europa werkt doorgaans volgens het principe van een euro voor elke euro die je er zelf insteekt. Gezien Europese financiering zowel via de provincie, regio (Vlaanderen), lidstaat of stakeholder kan verlopen, komen mijn ervaring en contacten op de verschillende bestuursniveaus goed van pas.”

“Het derde speerpunt is het optimaliseren van de **interne operationele organisatie**. De afgelopen tien jaar verdubbelde de POM West-Vlaanderen in koppen tot bijna honderd medewerkers, met inbegrip van de mensen op projecten. Dit is een stevig uit de kluiten gewassen kmo. Dus moeten de strategie, structuur en procedures meegroeien. Voorzitter **Jean de Bethune** had al een decentralisatie van onze vestigingen in gang gezet vanuit de wenselijkheid om dicht op het terrein aanwezig te zijn. Elke streek heeft ook zijn eigen dynamiek: de Westhoek is Kortrijk-Roeselare niet en in Oostende gebeuren andere dingen dan in Brugge. Ook de medewerkers spraken mij over de voordelen van in kleinere, lokale teams te werken en van de kortere afstand tussen wonen en werken. Intussen leerde de pandemie ons dat je met technologie goed contact kunt houden. Dat belet uiteraard niet dat het voor de samenwerking, creativiteit en innovatie nodig blijft om af en toe iedereen samen te brengen.”

Fabrieken voor de Toekomst

Sinds 2013 bundelt POM West-Vlaanderen acties voor clusters in vijf thematische ‘Fabrieken voor de Toekomst’: Nieuwe Materialen, Voeding, Blauwe Energie, Machinebouw & Mechatronica, en Zorg-economie. In deze formule worden bedrijven samengebracht met kennisinstellingen en krijgen ze onderzoeksfaciliteiten aangeboden.

Lieven Tack wil op dit pad doorgaan. “Deze clusters blijven relevant om verder te ontwikkelen en ze laten ons toe om plaatselijke troeven te accentueren. Voorbeelden zijn de groententoevoet rond Roeselare, de offshore windenergie in Oostende, het **Circular Materials Center** in Kortrijk en het centrum voor duurzaam bouwen, wonen en renoveren **Acasus** in Veurne. Zulke sterktes mogen de modeste West-Vlaamse wroeters véél meer uitspelen. We denken trouwens stevig na over het verder uitbouwen van een aantal wetenschapsparken.”

Schaduw van COVID-19 en Brexit

Er zijn makkelijkere omstandigheden om in een leidende functie te stappen dan middenin een wereldwijde gezondheids- en economische crisis. “Uit onze continue monitoring blijkt dat de West-Vlaamse economie sinds midden 2020 heel duidelijk in een recessie zit. Na een kleine opflakking lijdt onze economie opnieuw sterk onder een tweede pandemiegolf. Tekenend zijn de toename van de werkloosheid en de daling van het aantal starters met 20%. Vanuit POM West-Vlaanderen werken we mee aan het provinciale relanceplan met 18 acties en een budget van 6 miljoen euro. Deze inspanning om uit de meest acute crisis te geraken, moeten we koppelen aan ons structureel masterplan voor de lange termijn.” Ook de Brexit speelt de West-Vlaamse economie stevig parten. (Dit interview

foto POM

werd afgenomen kort vóór het VK eind 2020 uit de EU stapte.)

“Onze provincie exporteert voor 3 miljard euro naar het VK terwijl de import op ongeveer 2 miljard euro afklopt. Dat positief saldo van 1 miljard euro staat onder druk. De Brexit kan 11.000 West-Vlaamse jobs beïnvloeden. Daarvan zijn 5.000 banen in de haven van Zeebrugge gelinkt aan trafiek met het VK. Ik weiger om pessimistisch te zijn

en klagen helpt niet. Je moet voortdoen en vanuit een crisis naar opportuniteiten zoeken. Daarom proberen we in het masterplan om de bestaande handel maximaal te behouden én de bedrijven te helpen om nieuwe markten aan te boren. Al in april 2019 lanceerde onze voorzitter een West-Vlaams Brexitplan dat op korte termijn veel middelen kan mobiliseren.”

www.pomwvl.be

Wie is Lieven Tack?

Is geboren in Kortrijk (*1973) en groeide op in een onderwijzersgezin met vier kinderen in Wielsbeke. Studeerde burgerlijk ingenieur aan de KU Leuven, met nadruk op de bedrijfseconomische onderdelen, en haalde een doctoraat in toegepaste economie. Is ook master Europese Studies aan het Europacollege in Brugge. Werkte zich op tot vicekabinetschef van gewezen Vlaams minister-president **Geert Bourgeois**, was economist bij de Europese Commissie en operationeel directeur van het Europees Instituut voor Innovatie en Technologie in de voedingssector (EIT Food). Volgde op 1 juli 2020 **Stefaan Matton** op als algemeen directeur van POM West-Vlaanderen.

Wat is er aan de hand in de Brugse rand...?

Op 1 januari 2021 was het precies vijftig jaar geleden dat het oude Brugge fuseerde met zijn toenmalige randgemeenten om een nieuwe eenheid van meer dan 100.000 inwoners te vormen. Het was de eerste grote fusie in ons land. Een halve eeuw later is Brugge, Brugge gebleven, maar toch ook erg geëvolueerd: de stad wordt rand, de rand wordt stad. Oud-journalist en publicist **Eric Van Hove** ging op tocht door de rand van Brugge en brengt aan het einde van zijn kruisweg met 14 staties ook een toekomstverhaal voor deze stad: 'Een droom van een stad'. West-Vlaanderen Werkt serveert een voorproefje.

In 1970 was Brugge nog een stad van iets meer dan 50.000 inwoners, waarvan toen meer dan de helft in het 'ei' van Brugge woonde. De historische stadskern was nog echt het centrum van de stad. Daarnaast had je buiten de vesten een aantal verspreide wijken zoals Christus-Koning, Sint-Pieters, Sint-Jozef, Zwankendamme en Zeebrugge. Deze laatste lag toen nog duidelijk in de schaduw van het centrum. Met de fusie van Groot-Brugge telde de stad meer dan **110.000 inwoners** en kantelden de machtsverhoudingen in de stad. Het centrum met zijn 28.000 inwoners telde nog nauwelijks een vierde van het totaal aantal inwoners. Vijftig jaar later is deze tendens alleen maar versterkt: deelgemeenten als Sint-Andries en Assebroek tellen nu evenveel inwoners als de historische stadskern, meer zelfs: gemeenten uit de tweede rand rond Brugge, zoals Oostkamp of Zedelgem, noteren nu al meer inwoners dan Brugge-binnen-de-vesten.

En toch gaat meer dan 90% van alle Brugge-boeken alsmear over het historische centrum van de stad. De rand van Brugge blijft vaak onbekend gebied. Auteur **Eric Van Hove** wou een ander beeld van Brugge schetsen en ging daarom op stap in de rand van Brugge, in 14 staties. Wie deze puzzelstukjes naast elkaar legt, krijgt zo een beter beeld van de geschiedenis en evolutie van de rand van Brugge, waar nu vier op de vijf Bruggelingen wonen. Tot omstreeks 1900 was Brugge nog echt een stad binnen de wallen, maar

met het grote project van een nieuwe zeehaven voor Brugge brak de stad uit. De **haven van Zeebrugge** werd in 1907 officieel ingehuldigd, maar de twee wereldoorlogen kwamen roet in het eten gooien. West-Vlaanderen in het algemeen en Brugge in het bijzonder, was een gewest dat na de Tweede Wereldoorlog erg werd getroffen door de 'gesel' van de werkloosheid: Brugge – en West-Vlaanderen in het algemeen – kende een negatief tewerkstellingsaldo. De latere West-Vlaamse gouverneur **Olivier Vanneste** bracht dat haarfijn in kaart. Brugge zoog toen jaarlijks 1.946 arbeiders aan uit de arrondissementen Diksmuide, Tielt en Ieper, maar verloor er 2.526 aan de arrondissementen Oostende, Kortrijk en Roeselare. Bovendien verloor het arrondissement Brugge ook nog 3.200 eenheden netto aan de andere provincies en nog eens 793 werknemers aan het buitenland.

Economische remonte
Toen begon Brugge onder impuls van burgemeester **Pierre Vandamme** aan een bewuste industrialiseringspolitiek. Tussen 1958 en 1964 was Brugge de gemeente in West-Vlaanderen met de grootste toename van industriële werkgelegenheid.

In tegenstelling tot het Kortrijkse was de groei in het Brugse echter sterk geconcentreerd in drie gemeenten: Brugge, Oostkamp (Siemens) en Zedelgem (Claeys). Terwijl in Kortrijk de expansie van bestaande ondernemingen aan de basis lag van de uitbreiding van de werkgelegenheid, was de groei van de tewerkstelling in het Brugse eerder toe te schrijven aan de vestiging van nieuwe, vaak buitenlandse ondernemingen, waarvan het grootste deel actief in de metaalsector: +6.018 arbeidskrachten

tussen 1959 en 1964. Een gegeven dat een halve eeuw later als een boemerang zou terugkeren: UCO, CBRT (Philips) en Outboard zijn bedrijven die via goedkope leningen en gratis gronden in het Nijverheidsdok van de oude Brugse haven werden aangetrokken, maar die zijn ondertussen alweer verdwenen.

Bezinning nodig
Een halve eeuw na de vorming van Groot-Brugge is de economische ruggengraat van het stadsgewest Brugge ingrijpend gewijzigd. Een kwart van de loontrekkenden in West-Vlaanderen zijn in het stadsgewest Brugge tewerkgesteld. Een 360-tal ondernemingen met 50 of meer werknemers maakt meer dan 55% uit van de tewerkstelling in de regio Brugge, maar de metaalsector kreeg rake klappen. De multinationals leveren met 7.000 arbeidsplaatsen nog altijd 50% van de industriële tewerkstelling in de regio Brugge, maar hun rangen dunnen uit en de jongste twintig jaar zijn er geen meer bijgekomen.

Er zit **weinig vernieuwing in het industriële weefsel** in de Brugse regio. De grote werkgevers van twintig jaar geleden zijn nog altijd dezelfde. Alleen zijn hun namen sindsdien bijna allemaal veranderd: Claeys(on) werd **Case New Holland**, la Brugeoise **Bombardier**, Clark vervelde in **Dana Spicer Off Highway**, de Gistfabriek in **Groep Du Pont**.

Wat zijn de nieuwste tendenzen?
Toerisme is nu belangrijk voor Brugge, maar ook niet zo doorslaggevend als vaak door buitenstaanders wordt aangenomen: goed voor 6.000 arbeidsplaatsen in loondienst, de helft daarvan in restaurants. Maar de bezoldigde tewerkstelling in de meer dan honderd Brugse hotels (1.500 medewerkers) blijft nog altijd minder dan wat één groot bedrijf als Case New Holland in Zedelgem laat optekenen. Als Brugge vandaag een lage werkloosheidsgraad kent, dan is dat vooral dankzij een solide (en werkzekere)

tertiaire en quartaire sector: vooral onderwijs en zorg zijn hier sterk. Het **AZ Sint-Jan** is niet voor niks de grootste onderneming in de Brugse regio. Ook het tweevoudige project waarmee Brugge eind 19de eeuw uit de periode van 'Bruges la Morte' wou breken, de haven en het toerisme, is aan bezinning toe. Zeebrugge kende in de periode 1970-2000 een steile opgang maar bleef dan wat sputteren. In 1992 zag de langetermijnstrategie van de Nationale Havencommissie er voor Zeebrugge nog bijzonder rooskleurig uit: de trafieken zouden stijgen van 30 miljoen ton in 1990 naar 45 miljoen ton in 1995 en dan naar 69 miljoen ton in 2000, 88 miljoen ton in 2005 om zo in 2010 de kaap van de 100 miljoen ton te overschrijden.

In de praktijk zijn we ongeveer op de helft daarvan blijven steken, houdt Zeebrugge nu stand dankzij gas en de autotransporten, en is de vraag hoe toekomstgericht deze markten wel zijn. Wordt Zeebrugge een overloophaven van grote broer Antwerpen, of een kleine succursale op de nieuwe Chinese zijderoute van Xi Jinping?

Ook het **toerisme** is aan bezinning toe. Vlak voor corona kwamen er meer dan 8 miljoen bezoekers per jaar, een verdubbeling van het dagjestoerisme én het verblijfstoerisme op een kwarteeuw tijd. Maar in hoeverre is verdere groei hier nog compatibel met de leefbaarheid van de stad? Hoe dan ook, steden zijn de toekomst en worden geconfronteerd met globale uitdagingen zoals de klimaatopwarming en de blijvende migratiebewegingen. Maar 'think global, act local': de stad blijft ook een niveau waar men in het dagelijkse leven nog écht het verschil kan maken. Een droom van een stad: iets om ook aan de volgende generaties door te geven...

'Een droom van een stad' is een uitgave van het Brugse Stadsarchief, telt 176 bladzijden, is rijkelijk geïllustreerd, en kost 19,95 euro. Vanaf 9 december verkrijgbaar in alle Brugse boekhandels. Voor bijkomende bestellingen: stadsarchief@brugge.be.

Build & Care, een digitaal platform dat bouw en zorg verenigt

In ons land is er een duidelijke tendens merkbaar waarbij senioren hun woning verkopen om zich aan de kust te vestigen. Dit is een van de redenen waarom West-Vlaanderen koploper is op het vlak van vergrijzing. Ook de nood aan woningen en appartementen die aangepast zijn aan de behoeftes van deze senioren stijgt. Omdat een groot deel van het kustpatrimonium uit de jaren '70 en '80 dateert, is het vaak niet meer geschikt voor deze oudere bevolkingsgroep.

Bij een doordachte en efficiënte renovatie kan het kustpatrimonium wel een duurzaam antwoord bieden op de behoeftes van de groeiende groep senioren. Met meer dan **143.000 appartementsgebouwen** is de Kust ook de regio bij uitstek om nieuwe woon-zorgconcepten te ontwikkelen.

Vanuit deze vaststelling werkte **POM West-Vlaanderen** samen met kennispartners **Antwerp Management School (AMS)**, **Howest** en **VIVES**, en de kustgemeenten Koksijde en Blankenberge het **Build & Care**-concept uit.

Lieven Tack, algemeen directeur van de **POM**, verduidelijkt: "Build & Care verbindt zorg en wonen door gebruik te maken van een duurzaam samenwerkingsmodel waar economische en maatschappelijke meerwaarde hand in hand gaan."

Met Build & Care wordt de zorg in het maatschappelijke weefsel verankerd. Senioren krijgen maximale ondersteuning in hun thuissituatie. Ze kunnen zelf inschrijven voor groepsaankopen voor renovaties, de zorgdiensten contacteren, en producten en diensten bij lokale handelaars bestellen.

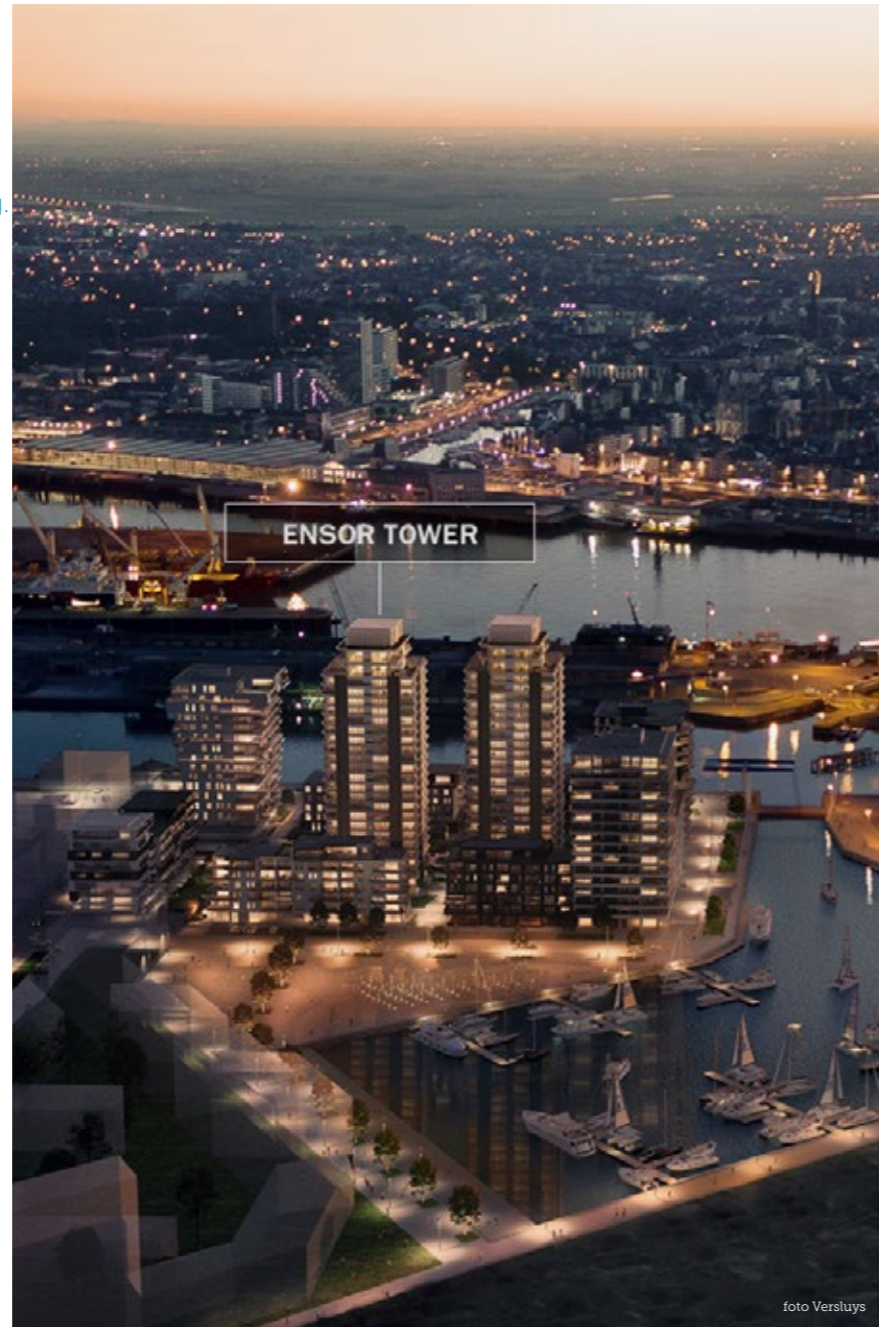

foto Verstuys

De vernieuwende aanpak van Build & Care is niet beperkt tot de Kust maar kan in heel Vlaanderen toegepast worden.

Nieuwsgierig naar dit concept? Surf naar www.fabriekenvoortetoeekomst.be/build_care.

Build & Care maakt deel uit van de GTI West-Vlaanderen. De totale projectkost bedraagt € 990.000. De Provincie West-Vlaanderen en de POM dragen meer dan € 500.000 bij; € 396.000 wordt gefinancierd vanuit het EFRO-fonds.

Thomas Barbier, zaakvoerder Boekhandel De Reyghere

“Altijd op zoek naar verbinding”

Christina Van Geel, Stem & Pen

Boekhandel De Reyghere op de Markt in Brugge is een zaak die je als boekenliefhebber niet zonder risico binnenloopt. Het risico namelijk dat je weer buiten loopt met een karrenvracht nieuwe boeken in je armen. Omwille van de gezelligheid van de winkel, het veelzijdige en boeiende aanbod en de empathische opstelling van de zaakvoerder en het hele team. Thomas Barbier is de vijfde generatie uitbaters van familiezaak De Reyghere. En hoewel het nooit zijn droom was om de winkel over te nemen, is hij nu de gedroomde boekhandelaar. Een man die zijn volk aanzet tot lezen.

Thomas Barbier: Ik ben opgegroeid tussen de boeken in **Boekhandel De Reyghere**. Een familiezaak met een lange traditie van bijna 133 jaar intussen. Boeken en woorden waren voor mij een heel natuurlijk iets. Ik las als kind dan ook ontzettend veel en werkelijk van alles. Mijn eerste heel bewuste leesherinnering is **Jurassic Parc** van **Michael Crichton**. Ik was tien jaar en zoals gebruikelijk op die leeftijd zot van dinosaurussen. Crichton is een maffe auteur die zijn boeken een wetenschappelijk fundament geeft waar hij dan iets heel geks mee doet. En hij gaat de ethische vragen ook niet uit de weg. Boeiende vragen over de maakbaarheid van de dingen en hoe ver we daarin kunnen en mogen gaan.

Ik lees om inzicht te krijgen in de menselijke geest en om mijn ideeën uit te dagen. Het nieuwste boek van Gaea Schoeters bijvoorbeeld gaat over jagen in Afrika en wildbeheer, een thematiek waar ik niet actief mee bezig ben. Maar de vragen die ze oproept zijn wel universeel: kan je het ene kwaad met het andere – mindere – kwaad bestrijden? Dat zijn vraagstukken waar je wel even op kan kauwen. Daar hou ik van. Een boek moet voor mij altijd een beetje schuren. Het moet je achterlaten met een licht ongemakkelijk gevoel. Het mag gerust wat unsettling zijn. Zulke boeken dagen je uit om na te denken over hoe we als mensen met elkaar en met de wereld omgaan.

foto Jan

Familie! Geschiedenis! Emotie!

De zaak van mijn ouders overnemen was nooit een plan of een droom. Natuurlijk werd er thuis wel eens naar 'gehint', maar ik heb het nooit als een verplichting ervaren. Ik hield van woorden en van taal en dus ben ik vertaler/tolk gaan studeren, Engels-Spaans. Engels lag me, Spaans veel minder. Ik heb snel de switch gemaakt naar Kmo-Management. Een brede opleiding die je laat kennismaken met alle aspecten van bedrijfsbeheer. Heel interessant, ik pluk er nog steeds de vruchten van.

Na mijn studies heb ik enkele jaren bij **Daikin** in Oostende gewerkt.

Een boeiende en veelzijdige job. Maar de boekhandel zat in woelig financieel vaarwater. We hadden een liquiditeitsprobleem én een enorme voorraad boeken. Vanuit mijn managementsopleiding heb ik toen een financiële analyse gemaakt. Ik zag meteen dat het probleem gemakkelijk op te lossen was. Kijk, een boekhandel is eigenlijk een heel eenvoudig gegeven. Het is puur een kwestie van aankoop en verkoop. We werken met leveranciers, die heel snel kunnen leveren. Als we een boek verkopen, hebben we het twee dagen later opnieuw in huis. Als we vandaag weten wat we overmorgen nodig hebben, is het goed.

Té ver vooruitplannen is niet nodig. Zo kan je je stock beperkt, flexibel en verkoopbaar houden. Een aanzienlijke besparing op je uitgaven.

Ik zag wat er op het spel stond en ik wist wat er moest gebeuren. Een familiezaak van toen 125 jaar laat je niet zomaar kapotgaan. Ik voelde het gewicht van vier generaties die me vooraf waren gegaan. Daikin was een leuke job, maar ook niet meer dan dat. Boekhandel De Reyghere was familie, geschiedenis, emotie! De goesting om verder te bouwen aan dat mooie familieverhaal was te groot. En dus ben ik in 2012 in de zaak gestapt. Ik heb het me nog geen moment beklagd.

In de boekhandel zoals in het leven

Mensen hebben vaak een romantisch beeld van een boekhandel. Alle dagen tussen de boeken, veel tijd om te lezen en 's avonds gezellig met de leesclub rond de tafel. Dat is inderdaad ontzettend fijn. Maar het is administratief, logistiek en commercieel meer dan dat. Het is een uitdagende job, waar je niet rijk van wordt, maar die me heel veel voldoening geeft.

Ik hou ervan om te delen. Als ik een mooi nummer hoor of als ik een goed boek lees, dan wil ik dat delen met anderen. Ik sta graag in contact met mensen, ik voel me graag verbonden. Het is mijn bestaansreden. Een boekhandel waar mensen voortdurend op zoek zijn naar inspiratie, een goed gevoel of plezier, is een gedroomde plek voor mij om te kunnen bestaan. Ik heb geen ambitie om grote maatschappelijke verandering tot stand te brengen, eerder verandering en beroering op persoonlijk niveau, bij mezelf en bij anderen. Ik sta in de winkel zoals ik in het leven sta. Eigenlijk ben ik altijd op zoek naar verbinding, in alles wat ik doe.

Zonder oogkleppen

De Reyghere is een boekenwinkel voor iedereen. In literaire kringen wordt er een beetje lacherig gedaan over de zeer

populaire boeken van **Lucinda Riley**, de schrijfster van **De Zeven Zussen**. We geven deze boeken ook een plek in onze winkel en we willen mensen die haar graag lezen niet het idee geven dat het minderwaardige literatuur is. Oogkleppen en vooroordelen zijn nergens goed voor, ook niet in de literatuur!

Wanneer mensen in de winkel vragen of ik hen een boek kan aanraden, ga ik altijd op zoek naar het juiste boek voor die persoon op dat moment. Dat vraagt tijd en aandacht. We hebben een trouw klantenbestand. Dat zijn mensen die we al langer kennen. Bij het aankoopproces houden we zelfs al rekening met hun voorkeuren. Maar ook met toevallige passanten gaan we in gesprek. We proberen hun smaak en hun gemoedsgesteldheid te peilen en daar het juiste boek aan te verbinden.

Literatuur als deel van het stadsweefsel

We leven niet meer in een tijd waarin je een winkel kan laten draaien door gewoon de deur open te zetten en te wachten tot de mensen binnenkomen. Je moet een band ontwikkelen met je publiek, een engagement creëren, zelf naar buiten komen met je aanbod. Voor mij is de boekhandel dan ook meer dan een winkel. Het is een sociale plek die mensen samenbrengt en waar mensen iets van elkaar en van kunst kunnen leren. Een klein cultureel centrum in de zin dat je er verschillende vormen van cultuur samenbrengt met literatuur als kruispunt. We nodigen auteurs uit voor een debat of een lezing, we organiseren mee literaire evenementen in verschillende vormen en zo verweven we literatuur ook mee in het stadweefsel.

Brugge heeft een groot hart voor cultuur, maar toch vooral voor die cultuur die je gemakkelijk op een podium brengt: dans, muziek, theater, circus,... Literatuur valt nog te vaak tussen de mazen van het net. Terwijl literatuur perfect een deel kan zijn van al die dingen! De voorbije jaren heb ik samenwerkingen op poten gezet

met Vormingplus, het Masereelfonds, het Concertgebouw, het Cultuurcentrum en de bibliotheek om literatuur, poëzie en de stem van auteurs in dat algemene culturele weefsel te verweven. Maar ik vind eigenlijk niet dat dit de verantwoordelijkheid hoort te zijn van de boekhandel. Dit zou op stadsniveau moeten georganiseerd en geïntegreerd worden. Uiteraard willen wij als boekhandel graag samenwerken met verschillende partners, maar literatuur verdient een ruimer plan dan het eilandje van de boekhandel. Op die manier zou Brugge haar titel van boekenstad nog beter waarmaken.

www.dereyghere.be

“Een boekhandel waar mensen voortdurend op zoek zijn naar inspiratie, een goed gevoel of plezier, is een gedroomde plek voor mij om te kunnen bestaan.”
Thomas Barbier

TRAINING

COACHING

ADVIES

Vertrouw op professioneel advies van SBM.

SBM adviseert, coacht en traint. Very hands-on. Met performante tools op maat. Gericht op meetbare resultaten.

www.sbm.be

Duurzaam (ver)bouwen in West-Vlaanderen

West-Vlaanderen Werkt

#4 2020 - jaargang 62

Themakatern Duurzaam (ver)bouwen

Ouverture

15 Duurzaam bouwen: werk aan de winkel!

Intro

- 16 Nieuwbouw hinkt achterop in energie-efficiëntie
- 19 De (nog lange) weg naar een klimaatneutraal continent
- 21 Wat verandert er in 2021?

Duurzaam bouwen in de praktijk

- 22 Nieuw elan voor kenniscentrum Acasus
- 25 Duurzame wijk De Vloei (Ieper)
- 27 Sociale woonwijk Eco-Life Venning in Kortrijk
- 29 Cohousingproject Eikenberg (Brugge)

Bedrijfsreportages

- 31 Recticel Insulation pleit om te investeren in energie-efficiëntie
- 33 Wienerberger matcht duurzaamheid met traditionele bouwtechnieken
- 35 Van Marcke zet in op mentaliteitsshift duurzame energie
- 37 Deceuninck investeert in circulaire economie
- 39 Duco investeert in nieuw hoofdkwartier in Veurne
- 41 Battery Supplies uit Deerlijk: Thuisbatterijen zijn de toekomst

Duurzaam bouwen: werk aan de winkel!

Europa heeft zich tot doel gesteld om het eerste klimaatneutrale continent te worden. De ambities van de Europese Green Deal zijn hoog: 55% minder CO₂-uitstoot tegen 2030 (ten opzichte van 1990) en complete koolstofneutraliteit tegen 2050. Het is duidelijk dat alle overheden van ons land een tandje zullen moeten bijsteken om deze transitie te doen slagen.

In de Europese Unie zijn gebouwen verantwoordelijk voor ongeveer 40% van het energieverbruik en voor 36% van de CO₂-uitstoot. Volgens cijfers van de Europese Commissie is 75% van het woningpatrimonium energie-inefficiënt, daar valt dus nog heel wat klimaatwinst te rapen.

Tegen 2050 moeten alle bestaande woningen in Vlaanderen energie-efficiënt zijn. Concreet mag de energieprestatie niet hoger liggen dan 100 kWh/m²/jaar (label A). Eind 2019 lagen die cijfers met 481 kWh/m²/jaar (huis) en 290 kWh/m²/jaar (appartement) een pak hoger. Er is dus nog heel wat werk aan de winkel.

Op de vraag hoe hoog de kosten kunnen oplopen om de West-Vlaamse woningen aan te passen aan zowel de minimale vereisten uit de Vlaamse Wooncode, als aan de energetische doelstellingen tegen 2050 van het Renovatiepact, is er geen pasklaar antwoord. Dit omdat er geen provinciale cijfers voorhanden zijn. Op Vlaams niveau publiceerde het **Steunpunt Wonen** vorig jaar wel een interessant rapport waarin de organisatie de gemiddelde renovatiekost voor de woningkwaliteits- en energievereisten samen op 52 tot 55.000 euro per woning schat.

West-Vlaamse pioniers

Bewust maken is de eerste, belangrijke stap in een succesvolle transitie. **De Provincie West-Vlaanderen** en **POM West-Vlaanderen** sloegen de handen in elkaar voor de opstart van **Acasus**. Het provinciaal centrum moet uitgroeien tot het aanspreekpunt voor particulieren, bouwbedrijven en lokale besturen die meer willen weten over duurzaam bouwen. Acasus zal iedereen daarbij helpen door kennis te delen, te demonstreren en te inspireren.

De voorbije jaren zagen in West-Vlaanderen enkele grensverleggende bouwprojecten het licht. De Kortrijkse sociale huisvestingsmaatschappij Goedkope Woning zette met de opwaardering van Venning de eerste CO₂-neutrale wijk van Vlaanderen op de kaart. In Ieper verrees de duurzame wijk De Vloei en in Brugge verrichtte Cohousing Eikenberg pionierswerk door een ecologische woongemeenschap met sociale inclusie op te richten.

Ook het West-Vlaamse bedrijfsleven investeert zwaar in de ontwikkeling van nieuwe producten en technieken om onze huizen en appartementen energiezuiniger te maken. Denk maar aan isolatie, ventilatie, opslaan van hernieuwbare energie in thuisbatterijen, intelligente sturing van ventilatie- en verwarmingssystemen, waterbesparende sanitaire installaties, enzovoort.

Meer dan energie-efficiëntie

Duurzaam bouwen is veel meer dan alleen maar energie-efficiëntie. Het gaat ook over mobiliteit, biodiversiteit, circulair materiaalgebruik en waterrecuperatie. Zeker voor West-Vlaanderen is dat laatste een belangrijk aandachtspunt, want de waterbeschikbaarheid per inwoner in onze regio behoort tot de laagste in Europa. In zijn 'waterrede' trok **provinciegouverneur Carl Decaluwé** al in 2018 aan de alarmbel. Hij riep op om in te zetten op een klimaatrobuust watersysteem.

Dirk Van Thuyne, coördinator themakatern

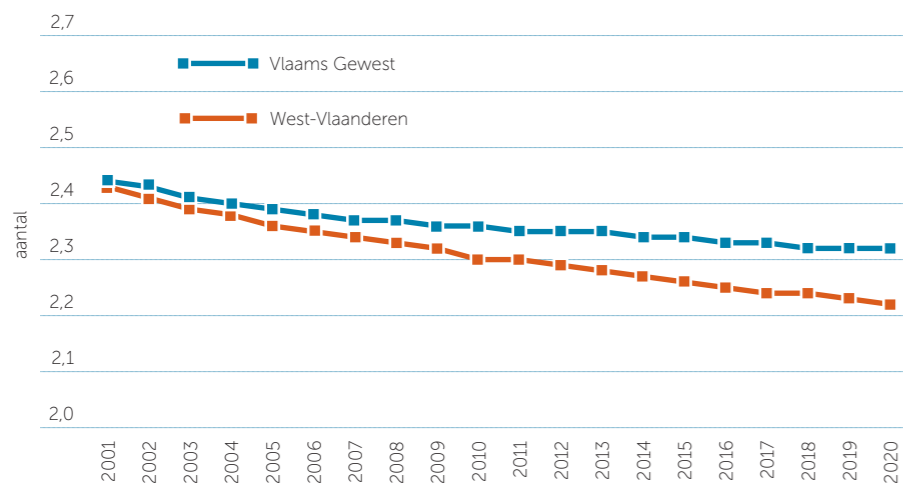

West-Vlaamse nieuwbouw hinkt achterop in energie-efficiëntie

Dirk Van Thuyne, freelancejournalist

De kustgemeenten zorgen ervoor dat het West-Vlaamse woonpatrimonium soms erg afwijkt van het Vlaamse gemiddelde. Zo is er op het eerste gezicht een gigantisch overaanbod van meer dan 20% op de woningmarkt, maar de verklaring hiervoor ligt bij de vele tweede verblijven en vakantieparken in onze provincie. Qua comfort (de aanwezigheid van airco, cv of badkamer) scoort West-Vlaanderen veel slechter dan het Vlaamse gemiddelde en ook op het vlak van energiezuinigheid van nieuwbouwwoningen hangen we helemaal achteraan het peloton.

Grafiek 1. Evolutie van de gezinsgrootte (2001-2020)

Bron: Rijksregister; Provincies.incijfers.be

Elk jaar neemt de bevolking van West-Vlaanderen een klein beetje toe. Begin 2020 waren we officieel al met **1.203.009** West-Vlamingen. De bevolkingsdichtheid van onze provincie bedraagt daarmee **382,6 inwoners** per km² en dat is een pak lager dan het Vlaamse gemiddelde van 491,9 inwoners per km². Binnen West-Vlaanderen zijn er natuurlijk wel grote verschillen.

Zo zijn er dichtbevolkte woonkernen in Brugge (841,58), Kortrijk (955,55) en Oostende (1.749,52).

Snel toenemende vergrijzing

Die iets meer dan 1,2 miljoen West-Vlamingen leven in **534.772 huishoudens**, de gemiddelde gezinsgrootte bedraagt dus 2,25. Dat cijfer ligt iets onder het gemiddelde in het

Vlaamse Gewest. Hier speelt vooral het kusteffect. In onze Noordzeegemeenten is het aandeel alleenwonenden namelijk veel hoger dan gemiddeld en het aandeel gezinnen met minderjarige kinderen veel lager.

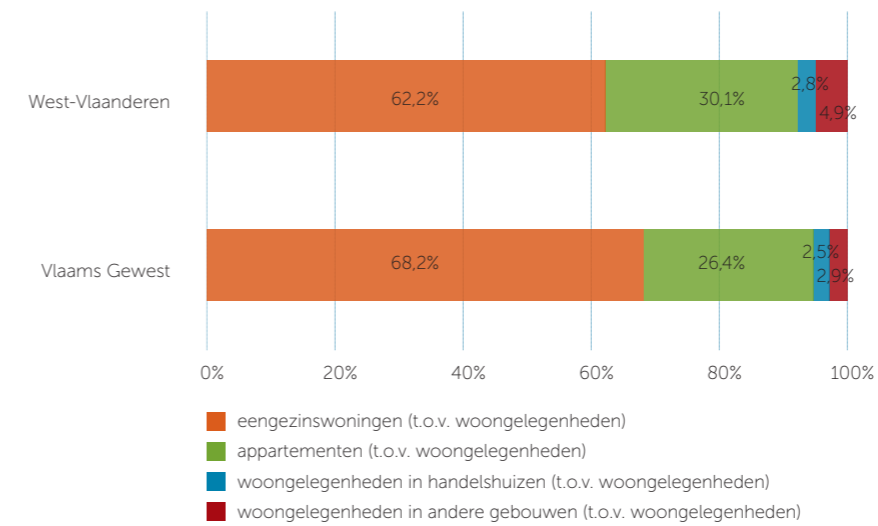
De daling van de gemiddelde gezinsgrootte is al meer dan 20 jaar aan de gang. Die tendens heeft natuurlijk een impact op de woningmarkt, want zo neemt de vraag naar woningen alleen maar toe.

In **West-Vlaanderen** zet die verdunning zich nog sneller door dan gemiddeld in heel Vlaanderen. Volgens prognoses van het Federaal Planbureau zal daar niet snel verandering in komen, want de organisatie ziet het aantal alleenstaanden verder toenemen en het aantal gezinnen met minderjarige kinderen nog verder dalen.

In de kuststreek zien we een snel toenemende vergrijzing. Volgens cijfers uit het zakboekje 'KustINzicht 2019', een uitgave van de Provincie West-Vlaanderen in samenwerking met het **Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)**, is 30% van de bevolking aan de Belgische kust ouder dan 65 jaar. Sinds het jaar 2000 nam het aantal 65-plussers daar al met bijna 46% toe.

Die vergrijzing bij zowel inwoners als tweedeverblijvers vormt een belangrijke uitdaging. Niet alleen op het vlak van zorg, maar zeker ook op het vlak van wonen. Veel mensen dromen ervan hun oude dag aan zee te slijten. Vaak verliezen ze uit het oog dat het

Grafiek 2. Woongelegenheden naar woningtype, % t.o.v. alle woongelegenheden (2019)

Bron: Kadaster van de FOD Financiën; Provincies.incijfers.be

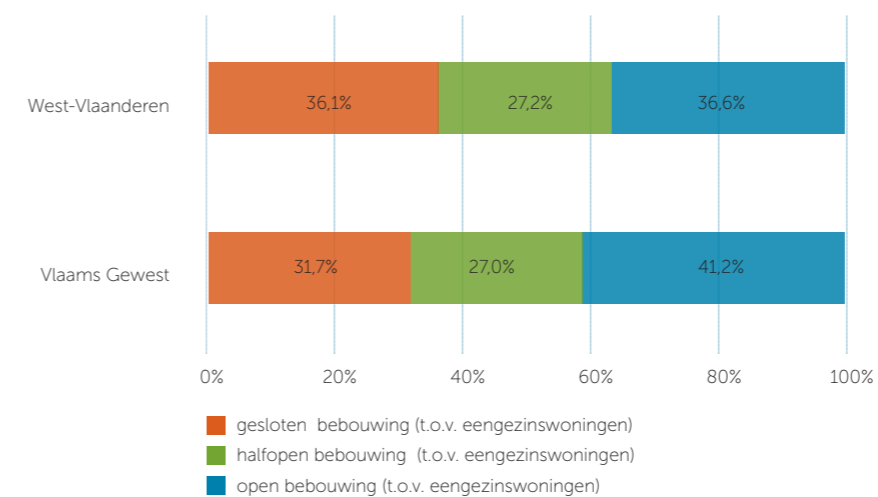
woningbestand aan de kust daar niet voor toegerust is, bijvoorbeeld omdat lift of inloopdouche ontbreken. Samen met de kustgemeenten werkt het provinciebestuur het programma 'Vergrijzing aan de kust' uit.

Meer appartementen

Volgens cijfers van het **Kadaster van de FOD Financiën** telde West-Vlaanderen begin 2019 welgeteld **557.111 gebouwen**, met daarin alles samen **702.049 woongelegenheden**. Die

aantallen liggen dus flink hoger dan het aantal West-Vlaamse huishoudens (534.772). Op het eerste gezicht is er een gigantisch overaanbod van meer dan 20% op de woningmarkt. Dit terwijl experts een overaanbod van 3% als ideaal beschouwen voor een gezonde woningdynamiek. Ook hier ligt de verklaring bij de kustgemeenten. Een groot overaanbod aan woningen gaat namelijk vaak samen met een groot aanbod aan tweede verblijven en vakantieparken. Uit cijfers van

Grafiek 3. Eengezinswoningen naar bouwwijze, % t.o.v. totaal eengezinswoningen (2019)

Bron: Kadaster van de FOD Financiën; Provincies.incijfers.be

KustINzicht 2019 blijkt dat 39% van alle woongelegenheden in de kustgemeenten geen permanente verblijfsplaats is; heel wat meer dan het West-Vlaamse gemiddelde van 23,3%.

Dat West-Vlaanderen een atypisch woonpatrimonium heeft, blijkt ook uit het aandeel eengezinswoningen en appartementen in het totale aantal woongelegenheden. In het Vlaams Gewest vertegenwoordigen **eengezinswoningen** 68,2% van de woongelegenheden. In West-Vlaanderen is dat slechts **62,2%**. In onze provincie is er dan weer wel een oververtegenwoordiging van het aantal **appartementen**: 30,1% ten opzichte van 26,4%. Zie grafiek 2.

Ook op het vlak van bouwwijze wijken de West-Vlaamse eengezinswoningen enigszins af van die in Vlaanderen. West-Vlamingen kiezen opvallend meer voor **gesloten bebouwing** (36,1% ten opzichte van 31,7%) en minder voor open bebouwing (36,6% ten opzichte van 41,2%). Zie grafiek 3.

Iets minder comfort

De leeftijdspiramide van de West-Vlaamse gebouwen leunt dicht aan tegen die van de Vlaamse. Opvallend is dat bijna **30%** van onze gebouwen dateert van voor het einde van de Tweede Wereldoorlog.

Eengezinswoningen, appartementen en handelshuizen hebben in West-Vlaanderen iets minder voorzieningen dan in de rest van Vlaanderen. In onze provincie beschikt 86,1% van die gebouwen over minstens één badkamer, terwijl dat percentage in Vlaanderen met 87,4% net iets hoger ligt. Het verschil in uitrusting met airco of centrale verwarming is groter. In West-Vlaanderen beschikt 69% van die gebouwen over een dergelijke installatie, in Vlaanderen is dat 74,5%. Hier moeten we wel een belangrijke kanttekening bij maken: deze cijfers zijn een onderschatting van

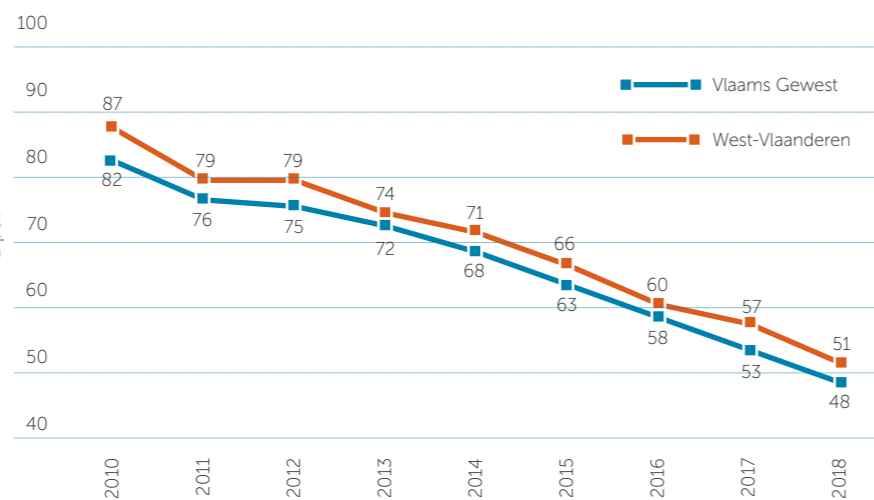
de werkelijke situatie. Want eigenaars zijn niet altijd happig om wijzigingen op het vlak van comfort spontaan aan het kadaster te melden. Dit uit schrik om een herschatting van het kadastraal inkomen te krijgen.

Sinds 2006 moeten nieuwbouwwoningen in Vlaanderen een bepaald E-peil halen. Deze score geeft aan hoe energiezuinig een gebouw is. Hoe energiezuiniger het gebouw, hoe lager het E-peil. Het maximale E-peil wordt almaar strenger. Tot eind 2009 was dat nog 100, vanaf 2021 mag die score niet hoger meer liggen dan 30.

Opvallend is dat West-Vlaanderen (met een E-peil van 51 in 2018), historisch slechter scoort dan het Vlaamse gemiddelde, in datzelfde jaar op 48. Zie grafiek 4.

Voor dit fenomeen vinden we niet direct een verklaring.

Grafiek 4. Gemiddeld E-peil van afgewerkte nieuwbouwwoningen - West-Vlaanderen

Bron: Rijksregister; Provincies.incijfers.be

De (nog lange) weg naar een klimaatneutraal continent

Helft van de eigenaars kan klimaatrenovaties niet financieren

Dirk Van Thuyne, freelancejournalist

Europa koestert de ambitie om tegen 2050 het eerste klimaatneutrale continent te zijn. Het is echter nog een lange weg naar een economie zonder netto-uitstoot aan broeikasgassen en met een economische groei zonder de grondstoffen uit te putten. In het verleden hebben de lidstaten van de Europese Unie al heel wat maatregelen genomen, maar volgens Johan Albrecht, professor en doctor in de economie aan de UGent, hadden die een eerder beperkte impact. Daardoor zijn de ambitieuze doelstellingen tegen 2050 nooit haalbaar zonder extra inspanningen. Dat concludeert hij in een studie die hij maakte in opdracht van technologiefederatie Agoria.

In de Europese Unie zijn gebouwen verantwoordelijk voor ongeveer 40% van het energieverbruik en voor 36% van de CO₂-uitstoot. Omdat 75% van het Europese woningpatrimonium energie-inefficiënt is, concludeert de Europese Commissie dat het CO₂-reductiepotentieel daar nog enorm groot is.

De oliecrisis van 1973 betekende voor de Europese lidstaten een eerste prikkel om energiebesparende maatregelen te nemen. De MURE-database registreert in totaal meer dan 2.000 energiebesparende maatregelen die de Europese lidstaten vanaf 1970 namen. Deze zijn meestal gericht op de huishoudens.

In een recent artikel concludeerden onderzoekers Bertoldi en Mosconi dat het energieverbruik in Europa in 2013 met 12% was gedaald als gevolg

van al deze genomen maatregelen vanaf 1990. Belangrijk is wel dat die daling niet in absolute cijfers is, maar bijvoorbeeld rekening houdt met de economische groei. Voor ons land komen de onderzoekers uit op een energiebesparing van 7,6% in dezelfde periode.

De resultaten van het historische beleid hebben weliswaar een positieve impact, maar die is toch eerder beperkt. Aangezien de ambities voor de energie-efficiëntie van ons gebouwenpatrimonium zeer uitdagend zijn, is het interessant om te kijken welke maatregelen het effectiefste zijn. Uit onderzoek van de MURE-database blijkt dat er voor particuliere woningen drie grote categorieën van maatregelen zijn: financiële, regulerende en informatieve. Vooral technische regulering heeft een relatief goed voorspelbare en positieve

impact. Financiële prikkels (zoals subsidies) en sensibiliserende ingrepen zijn dan weer veel minder efficiënt.

95% van de woningen voldoet niet

De resultaten van eerder genomen maatregelen vallen tegen in de praktijk. Toch wil dit niet zeggen dat we in Vlaanderen niet hebben geïnvesteerd in energiebesparende maatregelen. Integendeel, het Vlaamse Energieagentschap stelde vorig jaar vast dat amper 4,3% van de Vlaamse woningen geen isolerende beglazing voor ramen en deuren heeft. Ook op het vlak van dak- en zolderisolatie scoren we goed: bij slechts 13,6% van de woningen zijn het dak of de zolder niet geïsoleerd.

Deze hoge scores kunnen echter niet verhullen dat er nog veel werk aan de winkel is. Volgens het Vlaamse Energieagentschap (VEA) voldoet 95%

TABEL 1. Isolatie-inspanningen in Vlaamse woningen

	(Bijna) overal aanwezig	Gedeeltelijk aanwezig	Niet aanwezig
Isolerend glas	86,2	9,5	4,3
Isolatie dak/zolder	76,5	8,0	13,6
Muurisolatie	49,3	14,9	35,9
Vloerisolatie	33,4	13,9	52,7

Bron: VEA (2019), Verhogen van de renovatiegraad van bestaande woningen Werkdocument 2019: Renovatiepact 2.0, September 2019

foto Recticel

foto Wienerberger

van de woningen vandaag niet aan de doelstellingen voor 2050. Op basis van de energieprestatiecertificaten (EPC's) haalt amper 5% van de Vlaamse woningen het A-label (E-peil van minder dan 60). Helemaal bedroevend is dat ruim een derde van de bestaande woningen nog altijd het uiterst zwakke F-label heeft.

Probleem is dat de eigenaars de voorbije jaren vooral de relatief goedkope en minder ingrijpende renovaties hebben uitgevoerd. De volgende fases in een energie-efficiëntie opwaardering van de woningen zullen per definitie minder aantrekkelijke kosteneffectiviteitsratio's en langere terugverdientijden hebben. Bovendien zien heel wat eigenaars erg op tegen de complicaties van verbouwwerken.

De studie *'Comprehensive study of energy renovation activities and the uptake of nearly zero-energy buildings in the EU'* analyseerde het beslissingsproces van eigenaars die recent energetische renovaties hebben uitgevoerd. De onderzoekers kwamen tot de conclusie dat de eigenaars hun beslissing amper of niet lieten afhangen van energiescores. Wel van al dan niet noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden, beoogde comfortverbeteringen en vooral van

het vrijkomen van de noodzakelijke budgetten.

De belangrijkste barrière voor het opwaarderen van onze woningen is dus van financiële aard. "Uit onze analyse blijkt dat 40 tot 51% van de huidige eigenaars de geambieerde klimaatrenovaties niet kan financieren", stelt **professor Johan Albrecht** van de **UGent**. "Bij het toevoegen van de comfortrenovaties aan de klimaatrenovaties kan zelfs 47 tot 59% van de eigenaars deze totaalrenovatie niet financieren. Een groot aandeel van deze eigenaars komt zelfs meer dan 50.000 euro tekort, zodat het aanbieden van beperkte renovatiepremies weinig verschil zal uitmaken."

Totale investeringskost van 137 tot 145 miljard euro

In 2019 maakte het Steunpunt Wonen een inschatting van de renovatiekosten om het Vlaamse woningpatrimonium aan te passen aan de woningkwaliteits- en energetische vereisten. Per woning rekent de organisatie op een gemiddelde renovatiekost tussen 52 en 55.000 euro. Aangezien bijna 95% van alle Vlaamse woningen gerenoveerd moet worden om de energiedoelstellingen van het Renovatiepact 2050 te halen, komt de totale investeringskost uit op 137 tot 145 miljard euro. Ter vergelijking: het bruto binnenlands product van ons land – de totale productie van goederen en diensten in België – was in 2018 gelijk aan 450,5 miljard euro.

Extra overheidsmiddelen voor energietransitie

Wat verandert er in 2021?

Dirk Van Thuyne, freelancejournalist

De overheid moedigt investeringen in energiebesparing sterk aan. Zo kan je voor heel wat projecten premies krijgen. Aan de andere kant legt de overheid ook heel wat verplichtingen op. Al deze regelgeving krijgt regelmatig nieuwe accenten. Hieronder volgen enkele opvallende maatregelen die sinds 1 januari 2021 van kracht zijn.

BEN-norm verplicht

Vanaf 2021 – de datum van de bouwvraag telt – moet elke nieuwbouwwoning verplicht bijna-energie neutraal (BEN) zijn. Concreet betekent dit dat het e-peil van de nieuwbouwwoning nog maximaal E30 mag bedragen. Voor wie een ingrijpende energetische renovatie wil doen, mag het maximale e-peil niet hoger zijn dan E70. Het e-peil is een maat voor de globale energieprestatie van een gebouw en hangt onder andere af van de thermische isolatie, de luchtdichtheid, de compactheid, de oriëntatie en de bewuste ventilatieverliezen.

Btw-verlaging voor sloop en heropbouw

Vandaag kunnen bouwheren in 32 stedelijke gebieden slopen en heropbouwen tegen een verlaagd btw-tarief van 6%. Voor alle andere gemeenten geldt het tarief van 21% op de afbraak, sloop en heropbouw. De federale regering breide vanaf 1 januari 2021 dit verlaagde btw-tarief uit naar het hele land, weliswaar onder strikte voorwaarden. Zo moet het om de enige en eigen gezinswoning gaan en mag de toegelaten bewoonbare oppervlakte van de heropgebouwde woning maximaal 200 m² bedragen.

Renteloos lenen tot 60.000 euro

Tot nu kwam enkel een kleine groep eigenaars die onder een bepaalde inkomensgrens valt, in aanmerking voor een renteloze energielening om renovaties uit te voeren. In 2021 valt die inkomensgrens weg en kan iedereen

bij een eigendomsoverdracht en onder bepaalde voorwaarden tot 60.000 euro lenen om de woning binnen de vijf jaar energiezuiniger te maken. Het bedrag van de premie is afhankelijk van het uiteindelijke EPC-label na de renovatie.

EPC-labelpremie voor alle eigenaars

Enkel mensen die een woning kopen, krijgen of erven kunnen op vandaag genieten van de EPC-labelpremie. Deze maatregel om de Vlaamse woningen energiezuiniger te maken wordt nu uitgebreid tot alle eigenaars die een woning hebben met een slechte energieprestatie. Wie een woning met een label E of F heeft en die binnen een periode van vijf jaar grondig renoveert tot een label A, B of C kan hiervoor een EPC-labelpremie aanvragen die respectievelijk kan oplopen tot 5.000 euro, 3.750 euro of 2.500 euro. Eigenaars van een appartement met label D, E of F die dit binnen een periode van vijf jaar grondig renoveren tot een label A of B hebben respectievelijk recht op een premie van 3.750 euro of 2.500 euro. Er gelden wel enkele voorwaarden. Zo moet een energiedeskundige type A een EPC opmaken voor én na de werken.

Verdubbeling enkele renovatiepremies

De Vlaamse Wooncode heeft als doelstelling dat alle woningen en appartementen tegen 2023 minstens dubbel glas moeten hebben. Door de renovatiepremie te verdubbelen van 8 tot 16 euro per m² wil de Vlaamse regering die ambitie ondersteunen.

Ook de basispremie voor muurisolatie langs de buitenkant verdubbelt, namelijk van 15 naar 30 euro per m². De premies voor de isolatie van buitenmuren in de spouw (5 euro per m²) en voor de isolatie van de buitenmuren aan de binnenkant (15 euro per m²) veranderen niet.

Premie voor dakisolatie

De isolatie van het dak is een efficiënte manier om de woning energiezuiniger te maken. Er bestaat al langer een premie voor dakisolatie. Voor doe-het-zelvers is er echter slecht nieuws want sinds begin 2021 heeft de eigenaar enkel recht op de premie als een erkend aannemer de isolatie plaatst.

Einde van de terugdraaiende teller

Vanaf 2021 kunnen eigenaars die zonnepanelen installeren niet langer genieten van het interessante systeem van de terugdraaiende teller. Die wordt vervangen door een digitale meter. In de toekomst zullen we een variabel bedrag betalen voor het gebruik van het net waarbij het tarief afhankelijk is van het gedragspatroon. Het zal erop aankomen om de consumptie af te stemmen op de uren waarop de zonnepanelen het meeste elektriciteit produceren. Het is echter niet voor iedereen evident om zijn gebruikspatroon te veranderen. Globaal gezien maakt deze maatregel de installatie van zonnepanelen minder rendabel. Daarom voorziet de Vlaamse regering in nieuwe subsidies.

Nieuw elan voor kenniscentrum Acasus

Het aanspreekpunt voor een duurzamere bouwsector

Dirk Van Thuyne, freelancejournalist

Om de Europese klimaatdoelstellingen te behalen, moeten we volgens experts snel handelen en onder andere werken aan de verduurzaming van de bouwsector. Door in te zetten op energetische renovaties en duurzame materialen kan die sector een grote rol spelen in de reductie van de CO₂-uitstoot en het vermijden van grondstoffenschaarste. De Provincie West-Vlaanderen en POM West-Vlaanderen sloegen alvast de handen in elkaar met de oprichting van Acasus. Het inspiratie- en kenniscentrum moet uitgroeien tot hét aanspreekpunt voor particulieren, bouwprofessionals en lokale besturen die meer willen weten over duurzaam wonen, bouwen en verbouwen.

Midden oktober 2020 zwaaiden de deuren open van het vernieuwde en uitgebreide Acasus. Trots op het fraaie eindresultaat leiden centrumleider Wannes Meersmans en projectmedewerker Eva Degryse ons rond in het nieuwe, multifunctionele gebouw langs de Veurnse Pannestraat. "De belangrijkste doelstelling van Acasus is de volledige bouwketen – van bouwheer over architect tot aannemer – bewustmaken van de noodzaak van duurzaam bouwen. Daarnaast willen we de bouwsector in West-Vlaanderen omvormen tot een competitieve, toekomstgerichte, innovatieve en duurzame sector", vertelt Wannes Meersmans.

Lieven Tack, algemeen directeur van POM West-Vlaanderen, vult aan: "Duurzaamheid kan een motor zijn voor creativiteit en innovatie in de bouwsector en kan groei en jobs bewerkstelligen."

Onafhankelijk advies

De klimaatdoelstellingen moeten we zien als een opportuniteit om in te zetten op een duurzame en innovatieve sector, met focus op digitalisering en circulaire economie. Om die boodschap uit te dragen, richt Acasus zich tot vier verschillende doelgroepen: particulieren, bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen en publieke organisaties.

Het gros van de particulieren met

"We moeten onze jaarlijkse renovatie-inspanningen verdrievoudigen en dit voor de komende dertig jaar, als we tegen 2050 alle West-Vlaamse woningen 'climate proof' willen hebben. Dat is een uitdaging van formaat, waaraan Acasus met haar vernieuwde werking een belangrijke bijdrage kan leveren."

Jurgen Vanlerberghe, gedeputeerde, bevoegd voor o.a. duurzame ontwikkeling en klimaatbeleid

bouw- of renovatieplannen kan best wel wat onafhankelijk advies gebruiken.

Wannes Meersmans: "Ik kan het niet genoeg benadrukken, maar mensen met bouw- of renovatiedromen hebben er alle belang bij om zo vroeg mogelijk langs te komen, nog voor de plannen gemaakt zijn. Ze kunnen eerst hun blik verruimen door een bezoek te brengen aan onze permanente tentoonstelling. Eens ze een concreet project voor ogen hebben, kunnen ze terecht bij onze adviseurs die de plannen analyseren op

zoek naar extra duurzame accenten. Ook de architect is bij die gesprekken altijd welkom."

Interessante praktijkvoorbeelden

De permanente tentoonstelling is opgebouwd rond zes thema's die verband houden met duurzaam wonen en bouwen.

Eva Degryse: "Het gaat om mobiliteit en ruimte, nieuwe materialen, water, biodiversiteit, energie en gezondheid. Bij elk thema hangt er een scheurblokje. Bezoekers kunnen daar gemakkelijk een blaadje met nuttige informatie afscheuren. Dankzij vijf animatiefilmpjes – ingesproken door de West-Vlaamse actrice Liesa Naert – kunnen de bezoekers kennismaken met enkele interessante praktijkvoorbeelden." Naast de duurzame wijk **De Vloei** (leper – zie ook bladzijde 25) en het cohousingproject **Eikenberg** (Brugge – zie ook bladzijde 29) komt hier ook de **Veurnse suikerfabriek** aan bod. Op de 49 ha grote site komt er een nieuw stadsdeel waar ruimte is voor wonen, ontspannen, werken en natuur.

Vooraleer het definitieve plan helemaal klaar is, worstelen bouwheren nog vaak met tal van vragen: Moet ik ook de vloer isoleren? Hoe zit het met de ventilatie? Welke premies kan ik krijgen? De adviseurs van Acasus staan klaar om daar een concreet antwoord op te

acasus
duurzaam wonen, bouwen en renoveren

"De belangrijkste doelstelling van Acasus is de volledige bouwketen bewust maken van de noodzaak van duurzaam bouwen."
Eva Degryse en Wannes Meersmans

formuleren. In een persoonlijk gesprek van anderhalf uur krijgt de bouwheer helder en persoonlijk advies. De kostprijs voor het bouwadvies ter plaatse bij de klant – zeker interessant bij een renovatieproject – is 50 euro, bij advies in het centrum bedraagt de prijs 25 euro.

Extra aandacht voor starters

Acasus profileert zich als een ontmoetingsplaats waar niet alleen particulieren, maar ook bedrijven, openbare besturen en onderwijsinstellingen terecht kunnen voor informatie en advies. De organisatie biedt een ruime waaier van activiteiten aan: themadagen, inspirerende werkbezoeken, masterclasses, demonstraties van nieuwe bouwtechnieken, enzovoort. "Het organiseren van opleidingen is geen

doel op zich want op dat vlak is er al een uitgebreid aanbod. Met ons programma willen we vooral de leemtes opvullen", benadrukt Wannes Meersmans.

De dienstverlening aan de bedrijfswereld beperkt zich niet alleen tot inspiratie. "Start&GO, de starterswerking van de POM, stelt in Acasus drie kantoren ter beschikking voor startende ondernemers", geeft Lieven Tack mee. "Om die jonge ondernemers te helpen op eigen benen te staan, kunnen zij de eerste drie jaar genieten van een verminderd tarief en kunnen ze begeleiding krijgen via Start&GO. Daarnaast is er ook een seminarieruimte met een maximale capaciteit van 80 personen die uitgerust is met alle moderne technieken."

Projectkost van bijna 1,3 miljoen euro

Acasus past in het project **Acasus Academy** (met steun vanuit EFRO, het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) en in het project **Grenzeloos Competent**, dat loopt met steun vanuit het Interreg-programma France-Wallonie-Vlaanderen. POM West-Vlaanderen is promotor en de Provincie copromotor van Acasus Academy. Dit project krijgt middelen via de Geïntegreerde Territoriale Investerings (GTI) West-Vlaanderen. De totale projectkost bedraagt net geen 1,3 miljoen euro. De Provincie en POM West-Vlaanderen financieren hiervan bijna 780.000 euro, het overige deel wordt gefinancierd vanuit EFRO.

Organisatie met een open blik

Acasus opereert niet alleen op een eilandje. Acasus zoekt actief naar organisaties die dezelfde duurzame strategie hoog in het vaandel voeren. Zo huisvest het centrum de vzw BAS, een kenniscentrum met expertise in toekomstgericht en energiezuinig bouwen, anders gezegd: slim bouwen. Op termijn willen de initiatiefnemers in ditzelfde huis ook nog een onderzoekscentrum vestigen voor 'groen' of circulair beton in samenwerking met bedrijven, universiteiten en het Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf. Centrumleider Wannes Meersmans staat open om over de provinciegrenzen heen te kijken en toenadering te zoeken tot het Steunpunt Duurzaam Wonen en Bouwen van de andere provincies.

Eigen gebouw toont duurzame bouwtechnieken

De Provincie West-Vlaanderen koesterde al langer de ambitie om een bezoekadres voor het provinciale Steunpunt Duurzaam Wonen en Bouwen te realiseren. In de Pannestraat in Veurne had de POM al een starterscentrum. Het provinciebestuur verwierf meer recent een site met een aanpalend woonhuis.

Eind 2017 startten de grote werken: de renovatie van het woonhuis en de constructie van een nieuwbouw. Anno 2020 is het oude woonhuis bijna energieneutraal. De nieuwbouw is in hout opgetrokken en is een toonbeeld van duurzame bouwtechnieken. De initiatiefnemers kozen voor een groendak, wat heel wat ecologische voordelen inhoudt zoals een hogere isolatiewaarde van het dak. Het vormt ook een ideale waterbuffer. Een warmtepomp staat in voor de verwarming van het volledige gebouw. Ook voor de inrichting ging Acasus de ecologische toer op door te kiezen voor tweedehands en refurbished kantoormeubilair. Op die manier draagt de organisatie haar steentje bij aan de circulaire economie.

Om iedereen kennis te laten maken met het nieuwe gebouw van Acasus werd een virtuele 360°-tour gemaakt. www.360-tour.be/acasus/

foto Jan

Duurzame wijk De Vloei (Ieper)

Internationale interesse voor Iepers pionierswerk

Dirk Van Thuyne, freelancejournalist

Ten oosten van het Ieperse stadscentrum krijgt de duurzame wijk De Vloei steeds meer vorm. Eind 2020 is zowat de helft van de 260 woongelegenheden (huizen en appartementen) vergund en verkocht. Het baanbrekende project met autoluwe straten, duurzame huizen en ruimte voor de natuur, kan op heel wat nationale en internationale interesse rekenen. Zelfs vanuit Frankrijk en Zweden zakten al delegaties af om de visie en de aanpak van de Vredesstad te bekijken.

Op een terrein van 10 ha tussen de Zonnebeekseweg en de Meenseweg verrijst een innovatief bouwproject. Onder impuls van het provinciebestuur van West-Vlaanderen kozen de initiatiefnemers resoluut voor een duurzame verkaveling. De realisatie daarvan vroeg wat extra tijd, onder meer voor de uitvoering van verschillende studies. Die waren noodzakelijk om tot een onderbouwde ambitiesnota en een goed eindresultaat te komen.

De wijk De Vloei is een samenwerking tussen vier verschillende partijen die samen aan de kar trekken. Naast het stadsbestuur van Ieper is dat de **West-Vlaamse Intercommunale (WVI)**, de sociale huisvestingsmaatschappij

Ons Onderdak en vastgoedmakelaar **Imfiro**. Het gaat om 260 woongelegenheden (huizen en appartementen), waarvan de helft voor sociale huisvesting.

Toetsteam sensibiliseert en adviseert

De bouwheren zijn niet verplicht om voor passiefwoningen te kiezen. "Op vandaag laat de wetgeving dat niet toe. Naar materiaalgebruik toe moeten we de mensen nu eenmaal een zekere vrijheid geven. We doen wel ons best om sensibiliserend te werken", benadrukt **Hein Lapauw**, deskundige duurzaamheid bij het Ieperse stadsbestuur. "Waar het wel kan, zijn de bouwvoorschriften een stuk strenger dan de wettelijke normen."

In de wijk is er geen aansluiting op het aardgasnet voorzien. De bewoners en hun architecten moeten dus uitkijken naar alternatieven. Ze kunnen daarvoor een beroep doen op een toetsteam dat bestaat uit experts van Acasus, de WVI en het stadsbestuur.

De Vloei in cijfers

- Totale oppervlakte: 10 ha
- Groenzones: 3 ha
- Aantal gebouwen: 192 (waarvan 8 appartementsblokjes)
- Aantal woongelegenheden: 260
- Buurthuis: 1

"Bij het ontwerp van De Vloei was er veel aandacht voor de groenzones die samen 30% van de totale oppervlakte uitmaken."
Hein Lapauw

foto Luc DM

foto Luc DM

In de praktijk kiezen ze vooral voor warmtepompen en pelletsystemen. Een van de studies, uitgevoerd bij aanvang van het project, wees uit dat een warmtenet of een groepsverwarming niet rendabel was door het lage energieverbruik van de woningen.

De Vloei wil het autogebruik in en rond de wijk ontmoedigen met enkele gerichte ingrepen zoals eenrichtingsverkeer en extra smalle wegen.

Hein Lapauw: "De ligging is ideaal met enkele buurtwinkels, een bakkerij, twee scholen, heel wat sportinfrastructuur en de bibliotheek in de directe omgeving. Aan beide invalswegen is er een bushalte op wandelafstand en via het Koerierpad kunnen de inwoners te voet of met de fiets op een veilige en snelle manier het centrum bereiken. Veel mensen hebben wel nog een wagen nodig, bijvoorbeeld om te gaan werken. We

willen het gebruik van elektrische wagens stimuleren door een laadpaal te voorzien en er zijn ook plannen voor een elektrische deelwagen."

Hitte-eilandeffect tegengaan

Bij aanvang van het project liet het leperse stadsbestuur een waterstudie uitvoeren. Die vormde de basis voor de verkavelingsvoorschriften op het vlak van waterrecuperatie. "Zeker in onze streek dreigt regelmatig een watertekort. Om daar iets aan te doen, hebben we in onze wijk gekozen voor zo weinig mogelijk verharding. Bovendien moet elke woning verplicht een eigen hemelwatertank hebben. Het overvloedige regenwater vloeit weg naar een bovengronds systeem van wadi's (een tijdelijke buffer voor regenwater) in de deeltuinen en publieke bufferbekkens", legt Hein Lapauw uit.

De bovengrondse waterpartijen maken gewoon deel uit van de publieke ruimte. Voor de kinderen vormen ze een ideale locatie om onbezorgd te spelen terwijl de ouders vanop een bank een oogje in het zeil kunnen houden. De bestaande pool bleef behouden en is een aantrekkingspool voor amfibieën en andere dieren. Op die manier krijgt de zone ook een educatief tintje. De leerlingen van de naburige scholen komen hier graag langs om de natuur beter te leren kennen.

Het tegengaan van het hitte-eilandeffect – het fenomeen waarbij de temperatuur in stedelijk gebied gemiddeld enkele graden hoger ligt dan in het omliggende landelijk gebied – was van bij de start een belangrijke doelstelling van het project. De combinatie van groen en water zou alvast een verkoelend effect op de hele buurt hebben.

Daarnaast zijn er nog enkele ingrepen om tot hetzelfde resultaat te komen. Zo zijn de bewoners verplicht om een groendak aan te leggen en ook geveltuintjes worden gestimuleerd. Om iedereen met deze concepten vertrouwd

te maken, organiseerde het stadsbestuur al enkele infoavonden. "Bij het ontwerp was er veel aandacht voor de groenzones die samen 30% van de totale oppervlakte uitmaken. We hebben goed nagedacht over de beplanting en zijn voluit voor streekeigen bomen en heesters gegaan die bovendien weinig of geen onderhoud nodig hebben. De braakliggende terreinen hebben we tijdelijk ingezaaid als bloemenweides. Ze vormen een aards paradijs voor bijen, vogels en vlinders", aldus Hein Lapauw.

Aandacht voor sociale cohesie

De Stad nam ook heel wat initiatieven om de sociale cohesie te bevorderen. Zo werden de sociale woningen niet gebundeld, maar wel verspreid over de volledige site. Huur- en koopwoningen liggen door elkaar. Dit voorjaar opende ook het gemeenschapshuis **De Druppel** – een passiefbouw met zonnepanelen en warmtepomp – zijn deuren. "Het gebouw van zowat 130 m² groot, heeft aangepast sanitair en een kleine keuken waardoor het ideaal is voor bijeenkomsten, workshops en festiviteiten zoals communie- en lentefeesten. Rondom is er een grote groenzone met een omnisportveld en petanquebanen. We hopen dat De Druppel snel uitgroeit tot de centrale ontmoetingsplaats voor de buurtbewoners."

www.devloei.be

Sociale woonwijk ECO-Life Venning in Kortrijk

Van probleemwijk tot duurzame modelbuurt

Dirk Van Thuyne, freelancejournalist

De Kortrijkse wijk Venning kreeg de voorbije jaren een dermate grondige opwaardering, dat de buurt zelfs is uitgegroeid tot internationale referentiewaarde. Initiatiefnemer was de sociale huisvestingsmaatschappij Goedkope Woning, die met Venning de eerste CO₂-neutrale wijk van Vlaanderen op de kaart zette.

Toen **Ilse Piers** in 2006 aantrad als directeur van de Kortrijkse sociale huisvestingsmaatschappij **Goedkope Woning** erfde ze een patrimonium van **1.500** sociale huurwoningen die er slecht aan toe waren. Dat gaf aanleiding tot nogal wat klachten. Ze gooide het meteen over een andere boeg. De belangrijkste klemtonen van haar nieuwe aanpak waren gezondere woningen, minder energieverbruik en efficiënter ruimtegebruik.

Met steun van Europa

Eén van die Kortrijkse probleembuurten was de sociale woonwijk **Venning**, ten noordoosten van het stadscentrum en omsloten door de Gentsesteenweg, de grote ring rond Kortrijk, de spoorweg en het kanaal Kortrijk-Bossuit.

Ilse Piers: "Venning is een woonproject uit de jaren '60. Een halve eeuw later was deze wijk niet meer aangepast aan de actuele behoeften. In plaats van nog maar eens wat oplapwerk te doen, kozen we voor een ingrijpende operatie om de wijk op te waarderen."

ECO-Life Venning in cijfers

- Gebouwd in 1960, opgewaardeerd vanaf 2010
- Wooneenheden: 196 (82 appartementen, 64 nieuwe woningen en 50 gerenoveerde woningen)
- Totaalbudget opwaardering: 35 miljoen euro
- Europese subsidies: 3,5 miljoen euro

"We kozen niet voor oplapwerk, maar wel voor een ingrijpende opwaardering van de wijk. Venning werd zo de eerste CO₂-neutrale wijk in Vlaanderen."
Ilse Piers

foto Luc DM

Onze ambities waren hoog. Venning moest de eerste **CO₂-neutrale wijk** worden en zo uitgroeien tot een toonbeeld van duurzaamheid."

Aan het gedurfde project hing een fors prijskaartje: **35 miljoen euro**. Dit terwijl de beschikbare middelen eerder beperkt waren. De initiatiefnemers dienden daarom – samen met het Deense Høje Taastrup en het Litouwse Birstonas – hun kandidatuur in voor het ECO-Life-project, een Europees subsidieproject binnen het Concerto-programma. Met succes, want Europa kwam over de brug met ruim 3 miljoen euro financiële steun voor het Kortrijkse gedeelte.

Het ultieme doel van ECO-Life bestaat erin om aan te tonen dat duurzaamheid en **CO₂-neutraliteit** ook haalbaar zijn in sociale huisvesting. Belangrijke voorwaarden daarvoor zijn voldoende ervaring bij ontwerpers en aannemers, interesse en steun vanuit de overheid en een goede communicatie en samenwerking met de bewoners.

Biomassacentrale op houtschilfers

Na heel wat studiewerk ging de heropbouw van Venning definitief van start in januari 2010. Naast de renovatie van bestaande woningen, was het ook de bedoeling om de sociale woonwijk uit te breiden van 163 tot 196 wooneenheden. Belangrijk daarbij was dat het plan voorzorg in een aanbod van verschillende woningtypes, dat rekening houdt met de belangrijke mijlpalen in het leven van de huurders.

Om de verhuisbewegingen zo beperkt mogelijk te houden, stelde de bouwheer een plan met drie fasen op. In de eerste fase sneuvelden 34 oude huisjes. In de plaats kwamen 70 passieve appartementen en 12 kangoeroewoningen. De tweede fase bestond uit de bouw van 64 nieuwe woningen. Tijdens de derde en laatste fase kregen 50 bestaande huizen een grondige renovatie.

Op die manier werd Venning de eerste **CO₂-neutrale wijk** van Vlaanderen. "Alle woningen en appartementen zijn goed geïsoleerd en geventileerd en voldoen aan de passiefnormen. Voor de energievoorziening investeerden we in zonnepanelen en in een warmtenetwerk, gevoed door een biomassacentrale op houtschilfers. In eigen land was er nog niet zoveel kennis over dit soort stookinstallaties, maar we kregen hulp van de Deense partners. Zij hebben hiermee wel al een pak ervaring", vertelt Ilse Piers.

European Responsible Housing Award

Voor de realisatie van dit project werkte de sociale huisvestingsmaatschappij Goedkope Woning ook samen met de vakgroep Architectuur en Stedenbouw van de Universiteit Gent.

Ilse Piers: "De onderzoekers hebben jarenlang het energieverbruik in de wijk gemeten en gescreend. Op die manier kregen we heel wat informatie over hoe onze huurders omgaan met de nieuwe installaties en konden we aan Europa bewijzen dat we de beoogde energieprestaties behalen. Een ander deel van het onderzoeksproject evalueerde enkele gebruikte bouwtechnieken. Zo kozen we er bewust voor om de twee verschillende ventilatiesystemen C en D te installeren, zodat we achteraf konden vergelijken."

Om de waterhuishouding te optimaliseren kozen de initiatiefnemers voor de aanleg van een wadi en lieten ze een deel van de parkeerplaatsen aanleggen met een waterdoorlatende verharding. Op het vlak van biodiversiteit kwamen er onder andere bloemenweides en een collectieve tuin met fruitbomen en bessenstruiken. "Met al deze ingrepen proberen we de bewoners uit te nodigen tot meer sociaal contact. Ze kunnen bijvoorbeeld samen de oogst binnenhalen en verwerken. Ook het sociale is een belangrijke component van duurzaamheid", benadrukt Ilse Piers.

De ooit zo verpauperde buurt onderging in enkele jaren tijd een totale metamorfose. Dankzij de witgeschilderde huizen heeft de toevallige bezoeker het gevoel dat hij aankomt in een mediterraan vakantieresort. Dat was ook de mening van de jury van de **European Responsible Housing Award**, een organisatie die de kennisuitwisseling wil bevorderen tussen huisvestingsmaatschappijen die lokale, sociale en ecologische initiatieven ontwikkelen. De organisatie bekroonde het Kortrijkse project met een award in de categorie 'local social sustainability'.

Op korte tijd groeide Venning uit tot de standaardreferentie in de sector. "Het was een boeiend traject, waaruit we heel wat hebben geleerd. Zo bleek onze keuze voor een combinatie van nieuwbouw en renovatie niet altijd ideaal. Om tot optimale resultaten te komen, is nieuwbouw een pak interessanter. In de toekomst gaan we daar dan ook nog meer op inzetten."

www.ecolife-project.eu

Cohousingproject Eikenberg (Brugge)

Privacy is fundamenteel voor het welslagen van ons project

Dirk Van Thuyne, freelancejournalist

Sociaal, inclusief en ecologisch. Dat zijn de drie pijlers van het innovatieve cohousingproject Eikenberg in Sint-Kruis Brugge. Sinds vorige zomer wonen 27 volwassenen en 10 kinderen samen in een open woongemeenschap die in de plaatselijke buurt is ingebed.

Jo Libbrecht en **Rika Savat** woonden al bijna 30 jaar op een natuurrijke, goed bereikbare locatie in **Sint-Kruis Brugge** toen ze zich eind 2014 vragen begonnen te stellen over de toekomst van hun woonst. "We vonden het jammer dat er niet meer mensen konden genieten van deze groene oase vlak bij de stad. We wilden deze unieke locatie graag delen met anderen en dachten vrij snel aan een cohousingproject", vertelt Rika Savat over de begindagen van Eikenberg.

De eerste infovergadering vond plaats in november 2015. Met maar liefst 63 aanwezigen was de opkomst hoger dan verwacht. Het betekende het startsein van een project dat bijna vijf jaar later zijn ontknopning zou krijgen. "We staken heel wat tijd en energie in de opmaak van de visie en de statuten. Zo spraken we af dat we in de toekomst alle beslissingen in consensus zouden nemen. Voor de vlotte werking van een cohousingproject is een dergelijke afspraak cruciaal."

In het najaar van 2017 diende de organisatie bij het Brugse stadsbestuur de bouwaanvraag in voor een cohousing met **18 wooneenheden**. 16 september 2018 is nog altijd een heugelijke dag voor de mensen van Eikenberg want toen ging de eerste spade in de grond. Midden juli 2020 kwam uiteindelijk de allereerste verhuiswagen het terrein opgereden en namen de eerste bewoners hun intrek.

Geen commune

Om een duidelijke visie op hun project te ontwikkelen, zochten Rika

De bewoners van Cohousing Eikenberg gingen doelbewust voor een sociale mix en voor duurzaam en ecologisch bouwen. Links op de bank, woordvoerder Rika Savat. foto Jan

Cohousing Eikenberg in cijfers

- Totale oppervlakte: 4.018 m²
- Wooneenheden: 18 (oppervlakte tussen 43 en 150 m²) verspreid over 4 blokken
- Bewoners: 27 volwassenen en 10 kinderen
- Grote gemeenschappelijke ruimtes: 3
- 1 ecologische tuin met een oppervlakte van meer dan 3.000 m²
- Regenwaterrecuperatie in 3 regenputten van 20.000 liter
- Gebruik van fossiele brandstoffen: 0

en Jo van meet af aan toenadering tot enkele gespecialiseerde partners. Ze deden onder andere een beroep op het ecologische **architecten- en studie bureau EA+** en ook cohousingbegeleider **Jeroen Gaeremynck** van **Gemeengoed** speelde een belangrijke rol.

De cohousinggroep verrichtte door de jaren heen heel wat pionierswerk. Zo bestaat er in Vlaanderen geen

juridisch statuut voor deze vorm van gemeenschappelijk wonen. Uiteindelijk koos de groep voor een combinatie van een vzw met een vereniging van mede-eigenaars. Gaandeweg bleek dat een cohousingproject overwegend weggelegd was voor middenklassers en dat leidde al eens tot frustraties. Gelukkig kwam de groep in contact met Wooncoop, een wooncoöperatie die investeerde in drie units om die dan

te verhuren aan minder bemiddelde mensen. Naast Wooncoop zijn er drie private investeerders die een woning hebben gekocht om te verhuren. Van de twaalf andere units zijn de bewoners ook de eigenaars.

Het grote publiek is nog niet zo vertrouwd met het cohousingconcept. "Het is allesbehalve een commune", helpt Rika Savat een misverstand de wereld uit. "Privacy is echt fundamenteel voor het welslagen van ons project." Elke privéwoning of -appartement beschikt over alle noodzakelijke voorzieningen zoals een leefruimte, een keuken, één of meerdere slaapkamers en een badkamer. Iedereen heeft ook een eigen tuintje, terras of balkon. Daarnaast delen alle bewoners een gemeenschappelijk paviljoen (met logeerkamers), een wasplaats, een atelier, een grote tuin en vijf overdekte fietsenstallingen. Ontspannen kan in de ecologische tuin of in het aanpalende bosje."

Fossielvrij wonen

Cohousing Eikenberg is gebaseerd op drie belangrijke pijlers. "Sociale mix is de eerste. We hebben actief gezocht naar een bonte mengeling van

leeftijden en gezinssamenstellingen. Die mix moet zorgen voor een unieke dynamiek in onze groep. Concreet wilden we bijvoorbeeld minstens vijf gezinnen met kinderen in ons project. Eikenberg heeft ook een hart voor mensen met een beperking. In plaats van hen af te zonderen, willen we deze mensen opnemen in een inclusieve woongemeenschap. Enkele wooneenheden hebben daarom specifieke voorzieningen voor mensen met een zorgvraag."

Wie duurzaam en ecologisch wil bouwen, moet rekening houden met verschillende factoren zoals energie, ruimte, materialen en water. Bij Cohousing Eikenberg kozen ze alvast om passiefwoningen te bouwen. Aanvankelijk leek het onbetaalbaar om ook voor het gemeenschappelijke gebouw compleet onafhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen. Dankzij de financiële steun van de Provincie West-Vlaanderen kon dit uiteindelijk toch gerealiseerd worden. Cohousing Eikenberg maakt dus enkel gebruik van natuurlijke energiebronnen zoals de zon en de aarde. Zeker in West-Vlaanderen is waterschaarste een steeds groter

wordend probleem. Bij Cohousing Eikenberg is er terecht veel aandacht voor rationeel watergebruik. Zo gebruiken de bewoners zoveel mogelijk gefilterd regenwater dat verzameld wordt in drie grote regenputten van elk 20.000 liter. Niet alleen de toiletten en de douches, maar ook de was- en de vaatwasmachines draaien op hemelwater. Elke wooneenheid beschikt ook over twee kraantjes met stadswater om te koken en tanden te poetsen.

De wooneenheden zijn compact en staan dicht bij elkaar waardoor er nog veel groene ruimte overblijft. Om de bebouwde grond te compenseren, investeerden de initiatiefnemers in groendaken en gevelbeplanting. Hiermee leveren ze een mooie bijdrage aan de biodiversiteit. Dankzij de ligging in een woonzone aan de rand van Brugge is Cohousing Eikenberg vlot bereikbaar met het openbaar vervoer. Op die manier kunnen de bewoners het gebruik van de auto beperken. Op termijn willen ze investeren in een eigen elektrische auto en een laadpaal."

www.eikenberg.be

Recticel Insulation pleit om te investeren in energie-efficiëntie

"Op termijn zijn extra wetgevende maatregelen nodig"

Bart Vancauwenberghe, freelancejournalist

Als ons land tegen 2050 aan de Europese energiedoelstellingen wil voldoen, is er nog ontzettend veel werk aan de winkel. Dat blijkt uit de Isolatiebarometer die Recticel Insulation, fabrikant van thermische en akoestische isolatie, dit jaar lanceerde. "Renoveren is nog bij te veel landgenoten synoniem met een nieuwe badkamer of keuken, meer lichtinval of een optimaal ruimtegebruik. We moeten nog veel meer inzetten op energie-efficiënte verbouwingen", stelt Dirk Vermeulen, Head of Technical Management bij Recticel Insulation.

foto Luc DM

Zowel in Vlaanderen, Wallonië als Brussel moet tegen 2050 nog ruim 90% van de particuliere woningen (en appartementen) energetisch worden gerenoveerd om de Europese doelstellingen te halen. "Het illustreert dat de transitie naar duurzaam wonen nood heeft aan een stroomversnelling", stelt Dirk Vermeulen. "In Vlaanderen kijken we voor nieuwbouwprojecten onder meer naar het S-peil (het schilpeil, dat alle energetische kwaliteiten van de gebouwschil samenvat in één getal, n.v.d.r.). De huidige eis is een S-peil van 31. Voor 2021 was een verbetering/verstrenging naar 28 voorzien, maar

spijtig genoeg is die uitgesteld. We betreuren dat uitstel, zeker omdat studies hebben aangetoond dat de meerkost bij efficiënt opgebouwde woningen beperkt is."

Compactere bouwschil

Performante isolatie is een cruciaal onderdeel van energetische renovaties. Recticel Insulation speelt daarop in en maakt voor haar akoestische isolatie ook gebruik van gerecycleerde materialen, volgens het cradle-to-cradle principe. "Zo bestaan onze akoestische isolatiepanelen uit een combinatie van vezels en uit matrassen

gerecycleerd polyurethaanschuim. Ook binnen ons uitgebreid assortiment aan thermische isolatie zien we duurzame innovatie als een vereiste. Zo ontwikkelde onze R&D-afdeling onder meer de Xentro-technologie. Dankzij betere isolatiewaarden kan die de bouwschil compacter maken, zodat je diverse soorten bouwmaterialen kunt besparen. De hoge isolatiewaarde van L-Ments, zelfdragende en compacte dakelementen, biedt dan weer een antwoord op diverse uitdagingen bij nieuwbouw of renovatie van hellende daken.

Ook een eigen zaak?

Sluit je aan bij Start&GO en verhoog je slaagkansen als ondernemer.

Meer info en activiteiten via www.startandgo.be

POWERED BY
POM
West-Vlaanderen

Ultradunne vacuümisoliatiepanelen zijn geschikt voor de isolatie van platte daken en terrassen met beperkte isolatieruimte.”

Wie duurzaam en energetisch wil renoveren, respecteert best het basisprincipe van de Trias Energetica, stipt Dirk Vermeulen aan. “Hierbij ga je ten eerste energieverstopping tegen door zo compact mogelijk te bouwen en de buitenschil goed te isoleren, zet je secundo in op energie uit duurzame bronnen en maak je ten derde zo efficiënt mogelijk gebruik van fossiele brandstoffen die nog nodig zouden zijn om in de resterende energiebehoefte te voorzien. Hiervoor wordt vaak een chronologie in vijf stappen aangeraden, die begint bij de isolatie van het dak en nadien die van de buitenmuren. Vervolgens ga je verder met de plaatsing van energiezuinig schrijnwerk, vloerisolatie en tot slot technieken als verwarming en sanitair, ventilatie, verlichting en elektriciteit.”

Renovatieverplichting

Bij Recticel Insulation zijn ze verheugd over de talrijke inspanningen vanuit onze overheden om de burgers aan te sporen om goed geïsoleerde woningen te bouwen.

Dirk Vermeulen: “Stimulansen als isolatiepremies, belastingverminderingen en goedkope renovatieleningen zijn goede signalen. Net als het verlaagde btw-tarief van 6% voor de sloop en heropbouw van woningen vanaf 2021 voor een periode van twee jaar. Als dergelijke initiatieven en andere fiscale voordelen niet voldoende zijn, zal dit vermoedelijk leiden tot nieuwe, dwingende wetgevende maatregelen. Zo zou een renovatieverplichting bij de aankoop van een woning een goede zaak kunnen zijn. Dan zou de koper er binnen een bepaalde termijn na aankoop van de woning voor moeten zorgen dat het gebouw een bepaald S-peil haalt.”

foto Luc DM

Recticel in cijfers

De Belgische groep Recticel is wereldwijd actief. Het bedrijf heeft drie verschillende businessunits: soepelschuim (onder andere wooncomfort en technische schuimen), slaapcomfort en isolatie. In 2019 boekte Recticel een geconsolideerde omzet van 1 miljard euro. Er werken 4.270 mensen, verspreid over 41 vestigingen in 20 landen. Sinds 1954 heeft Recticel een beursnotering op Euronext Brussel. In West-Vlaanderen heeft Recticel Insulation in Wevelgem een R&D-center en een productieplant voor polyurethaan schuimproducten, met samen **277 medewerkers**.

Wienerberger matcht duurzaamheid met traditionele bouwtechnieken

“Totaalplaatje moet kloppen”

Bart Vancauwenberghe, freelancejournalist

Ook in de particuliere bouwsector wordt het almaar belangrijker om fors in te zetten op duurzame bouwtechnieken. Die boodschap hebben ze bij Wienerberger al langer begrepen. De wereldwijd actieve producent van oplossingen voor de integrale bouwschil en bestrating, zet via samenwerkingen sterk in op een sterke symbiose van innovaties en plaatsingsgemak. “Circulaire bouwoplossingen zijn niet alleen de nieuwe norm, maar ook een win-winverhaal”, luidt het.

foto Luc DM

Duurzaamheid mag dan een vrij actueel thema lijken, voor Wienerberger is het een rode draad doorheen de inmiddels tweehonderdjarige geschiedenis van het bedrijf.

Katrien Nottebaert, CMO (Chief Marketing Officer) bij **Wienerberger België**: “Keramische bouwmaterialen waren altijd al onze corebusiness. Daarbij vinden we het essentieel dat niet alleen de integrale bouwschil van binnenmuurstenen, gevelstenen en dakpannen zo duurzaam mogelijk is, ook de bestrating moet volgen. In de bouw wordt ook waterbeheer steeds

belangrijker. Daarom ontwikkelden we enkele jaren geleden waterpasserende kleiklinkers met afstandhouders voor de voegen, zodat het regenwater via die weg vlotter in de bodem kan dringen. Met kleiklinkers kun je daar heel goed op inspelen. Bovendien zijn ze ook vlot te recupereren voor nieuwe projecten.”

Dunnere bakstenen

Katrien Nottebaert ervaart al enkele jaren dat duurzame technieken in de particuliere bouw almaar beter ingeburgerd geraken. “Dat zal ook nodig zijn om te voldoen aan de Europese

“Duurzame bouwtechnieken moeten financieel toegankelijk zijn voor een brede doelgroep.”

Katrien Nottebaert,
CMO bij Wienerberger

normen. Daarbij moeten tegen 2021 zoveel mogelijk gebouwen bijna-energie neutraal (BEN) zijn. In functie daarvan ontwikkelden we de jongste jaren onder meer smallere gevelstenen met toch alle technische eigenschappen en het plaatsingscomfort van de dikkere stenen. De **Eco-brick** is amper 6,5 cm dik en laat toe om meer te isoleren zonder binnenruimte te verliezen."

Op binnenstedelijk niveau wordt er in ons land, onder meer via impulsen van Vlaams minister voor Energie **Zuhal Demir**, sterker ingezet op isolatie aan de buitenkant. Zij wil bijvoorbeeld de premie voor na-isoleren verdubbelen. "Daarvoor hebben we **Façabrick** met steenstrips ontwikkeld. Dit systeem renoveert de gevels en isoleert ze tegelijk. Op die manier kun je isoleren zonder af te breken en verlies je ook maar een minimumruimte aan de stoeprand."

Dergelijke systemen klinken velen ongetwijfeld als muziek in de oren, maar moeten ook budgettair haalbaar blijven. "Ook dat was in onze filosofie altijd al een aandachtspunt", gaat Nottebaert verder. "Vernieuwingen moeten niet alleen duurzaam en financieel toegankelijk zijn voor een brede doelgroep, maar ook technisch en esthetisch op punt staan. Daarnaast moeten ze voor de aannemer minstens even vlot te plaatsen zijn als andere oplossingen."

Droogstapelen

Als gevelbekleding of dakbedekking lenen ook kleidakpannen zich voor hergebruik. "Ze gaan heel lang mee en behouden al die tijd hun functionele en esthetische kwaliteiten. We lanceerden onlangs de **Elfino-pan** als alternatief voor een dak met leien. Deze nieuwe pan kan bijdragen tot het volledig asbestveilig Vlaanderen, waar de Vlaamse overheid tegen 2040 naar streeft."

De praktische haalbaarheid van duurzame bouwtechnieken toetsen ze bij Wienerberger regelmatig via

testprojecten. "Een goed voorbeeld daarvan is het **jongerenzorgcentrum Ten Dries in Zwevegem**. De architect en aannemer zullen er voor het eerst in België werken met onze ClickBrick. Je bouwt er een duurzame en circulaire gevel mee door bakstenen te 'droogstapelen'. Daardoor zijn de stenen op termijn volledig demonteerbaar en herbruikbaar. Dergelijke testprojecten zijn belangrijk om na te gaan of we innovatieve duurzame producten kunnen toepassen op verschillende woontypes binnen de particuliere bouw."

www.wienerberger.be

Wienerberger in cijfers

Het beursgenoteerde Wienerberger telt 200 productievestigingen, verspreid over 30 landen. Er werken 17.000 mensen. Vorig jaar realiseerde de groep een omzet van 3.466 miljoen euro. Wienerberger België met zetel in Kortrijk is goed voor 296 miljoen euro, 11 vestigingen en circa 1.100 personeelsleden. Daarvan opereren er 575 in de West-Vlaamse vestigingen.

Big Blue: Van Marcke zet in op mentaliteitsshift duurzame energie

Nick Vanderheyden, freelancejournalist

Met de lancering van het Big Blue-concept ontpopt Groep Van Marcke, met hoofdkwartier in Kortrijk, zich als een pionier op het vlak van duurzaamheid. Al sinds 2009 staat deze specialist in oplossingen voor warmte en water de particuliere klant via acht expertisecentra bij in zijn keuze voor hoogtechnologische en toekomstgerichte systemen. Big Blue kadert in een veel breder duurzaamheidsbeleid. Met dit beleid pakt de Groep Van Marcke ook de eigen ecologische voetafdruk aan.

Groep Van Marcke lanceerde zijn **Big Blue-concept** ruim tien jaar geleden. Het bedrijf wil er hoogtechnologische materie in duurzame sanitaire totaalconcepten voor warmte en water mee vertalen naar duidelijke adviezen voor (ver)bouwheren.

Geert Verspeel, functional lead bij Van Marcke: "We vertrekken vanuit de leefwereld van de particulier. Negen verschillende vragen linken we hierbij aan evenveel stappen in het bouw- en verbouwproces. Daarna tonen we in onze expertisecentra, de zogenaamde Big Blue Points, concrete ecologische totaalconcepten om het huiscomfort te optimaliseren."

Futureproof

Geert Verspeel is zelf energieadviseur in een van deze Big Blue Points. Hij merkt er dat de inzet op dit duurzame verhaal stilaan zijn vruchten begint af te werpen. "Het is duidelijk dat de mensen bewust duurzamer bouwen. Ze beseffen alsmear meer het belang van futureproof bouwen. Sommigen zijn er zelfs in die mate mee bezig dat we hen moeten afremmen in hun enthousiasme. Want niet elk concept biedt de juiste oplossing voor elke situatie."

Duurzaam bouwen is één ding, er hangt natuurlijk ook nog altijd een extra financieel plaatje aan deze nieuwe concepten. Het gaat over isolatie, ventilatie, hernieuwbare energieën, energiezuinige verwarmings- en waterbesparende sanitaire installaties, intelligente sturing van de woning,

"Investeren in duurzame sanitaire technieken geeft een aanzienlijke meerwaarde aan de woning."
Geert Verspeel

opwekken van elektriciteit en regenwaterrecuperatie. "Voor sommige gezinnen vormt dit een financiële uitdaging", stelt Geert Verspeel vast. "Dit ondanks het besef dat deze investering hun woning in de toekomst een aanzienlijke meerwaarde geeft. Daarom zitten we altijd samen en werken we op maat van het budget. We maken werk van een futureproof totaalconcept met stappenplan, zodat op termijn nieuwe technieken kunnen aangesloten worden."

Niet alleen de particulieren, ook de installateurs moeten continu op zoek naar informatie over de allernieuwste technieken. "Met ons Van Marcke College bieden we hierop een antwoord", zegt Geert Verspeel. "Voor ons is het belangrijk dat onze installateurs voldoende kennis hebben en meedenken in ons verhaal. Enkel als zij op als ambassadeur van deze klimaatvriendelijke systemen."

Duurzaamheidsbeleid

Big Blue maakt deel uit van de ambitie om op maatschappelijk verantwoorde wijze te ondernemen. Van Marcke vertaalde deze ambitie in een duurzaamheidsbeleid dat inspeelt op het beleid van de Verenigde Naties. Een ander belangrijk onderdeel hierin vormt het verminderen van de eigen ecologische voetafdruk.

De groep deed dit onder meer via een investering van maar liefst 75 miljoen euro in een nieuw **Europees distributiecentrum** op LAR-Zuid in Kortrijk.

Corporate brand, culture & reputation manager **Iris Dochy**: "Dit bijzonder duurzame gebouw is sinds eind 2018 operationeel en zet onze voortrekkersrol in duurzaamheid voor mens en milieu stevig kracht bij. Het gebouw is CO₂-neutraal en wateronafhankelijk. Voor onze geothermische verwarming lieten we 512 putten boren. Er kwamen

13.000 zonnepanelen en we doen aan regenwaterrecuperatie. Hiermee investeren we bewust in de toekomst van onze planeet. Het gebruik van duurzame energie gaat tenslotte niet over een wijziging op korte termijn, wel over een totaal andere benadering van omgaan met energie. Daarom doen we mee aan initiatieven als 'Sign for my Future' en zijn we vragende partij bij de overheid voor een rechtlijnige wetgeving op lange termijn, versnelde procedures voor subsidies en de aanpassing van het prijsverschil tussen gas en elektriciteit. Enkel als de overheid deze rol opneemt en een langetermijnvisie ontwikkelt, zal dit ten goede komen aan de komende generaties."

www.vanmarcke.com

Groep Van Marcke in cijfers

Groep Van Marcke werd in 1929 in Kortrijk opgericht en staat bekend als internationale speler in badkamers, verwarmingsinstallaties, installatiemateriaal en wellness. In 2019 realiseerde het bedrijf een omzet van 425 miljoen euro. Verspreid over 117 winkels, 2 centrale magazijnen en het hoofdkwartier in Aalbeke/Kortrijk, telt Van Marcke 1.312 medewerkers. In het distributiecentrum EDC in Kortrijk is een 300-tal logistieke medewerkers actief.

Deceuninck investeert in circulaire economie

De toekomst is hybride

Nick Vanderheyden, freelancejournalist

Het beursgenoteerde Deceuninck, met hoofdzetel in Hooglede (bij Roeselare), lanceerde begin dit jaar de raam- en deurprofielen Elegant en Decalu. Deze hybride raamprofielen verleggen de grenzen van de materialen kunststof en aluminium door ze te combineren. Dit biedt grote voordelen voor het budget en de energieprestaties van bouwprojecten. Met haar recyclagefabriek in Diksmuide, die jaarlijks tot 2,3 miljoen ramen en deuren kan recyclen, zet de groep bovendien in op de circulaire economie.

Deceuninck is altijd al een pionier geweest. Zo startte het in 1960 als eerste in Vlaanderen met de extrusie van kunststof rolluiklamellen, zeven jaar later begon de onderneming met de ontwikkeling en productie van raam- en deurprofielen. Anno 2020 profileert het bedrijf zich steeds meer als een aanbieder van totaaloplossingen voor bouwprojecten.

Ontzorgen

Op die manier deed Deceuninck de voorbije decennia heel wat kennis op in

zowel kunststof als aluminium. Dat leidde begin vorig jaar tot de lancering van twee nieuwe productlijnen: Elegant en Decalu. **Bernard Vanderper**, salesmanager West-Europa: "Als we ze juist positioneren hebben kunststof en aluminium profielen voor ramen en deuren veel te bieden voor de hedendaagse renovatie- en nieuwbouwmarkt. Kunststof blinkt uit in thermische en akoestische isolatie maar heeft beperkingen in grootte. Aluminium maakt sterk design mogelijk maar scoort minder goed wat betreft de isolatiewaarde.

"Deceuninck biedt een hybride oplossing waarmee we budgettaire en energetische eisen combineren zonder in te boeten op de architecturale vrijheid."
Bernard Vanderper

Door beide materialen te combineren verleggen we de grenzen ervan. We verstevigen kunststof met materialen als staal en glasvezel en voorzien aluminium van thermische onderbrekingen in kunststof. Bovendien stemden we het design en kleurassortiment van beide reeksen perfect op elkaar af waardoor ze combineerbaar zijn in een bouwproject. Zo bieden wij een hybride raamoplossing om budgettaire en energetische eisen te combineren zonder in te boeten op architecturale vrijheid. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van de sterkte van aluminium voor verdiepingshoge en kamerbrede (schuif) ramen die de lichtinval en beleving optimaliseren. Vervolgens vullen we dat aan met kunststoframen voor de diverse kamers, waarmee we de isolatiewaardes kunnen optimaliseren. Bovendien kunnen we de beide productreeksen uitrusten met Tunal ventilatieroosters. Deze complete oplossing ontzorgt de actoren in de bouw op een unieke manier."

Circulaire economie

Deze productontwikkelingen kaderen binnen de missie om bij te dragen aan een duurzame maatschappij. Dat doet deze beursgenoteerde onderneming ook door maximaal in te zetten op een circulaire economie. In 2012 opende het hiervoor een recyclagefabriek in Diksmuide. Vorig jaar verdubbelde die unit al zijn capaciteit. In deze grootste recyclagefabriek voor harde pvc van West-Europa, kan de producent jaarlijks tot 45.000 ton pvc recycleren, het equivalent van 2,3 miljoen ramen. **Bernard Vanderper:** "Pvc kan minstens tien keer worden gerecycleerd zonder zijn eigenschappen te verliezen. Met een levensduur van 35 jaar bereikt de potentiële levenscyclus van kunststof materialen dus minimaal 350 jaar. De 2,3 miljoen ramen die jaarlijks niet worden gestort of verbrand leveren daarnaast een reductie van 90.000 ton CO₂-uitstoot en een energiebesparing van 90% voor de productie. Daarbovenop zal het stijgende gebruik van gerecycleerd

materiaal onze ecologische voetafdruk verder verminderen. Met deze investering bevestigen we ons geloof in pvc als een duurzaam en toekomstgericht materiaal voor de bouwsector."

www.deceuninck.be

Deceuninck nv in cijfers

Sinds de oprichting in 1937 is Deceuninck nv uitgegroeid tot de tweede belangrijkste speler wereldwijd in kunststof profielen voor ramen en deuren. Het bedrijf is actief in meer dan 90 landen en stelt in 23 landen 3.800 mensen tewerk. In 2019 realiseerde de groep een omzet van 633,8 miljoen euro. 53% van de omzet kwam uit Europa, 21% uit Noord-Amerika en 26% uit Turkije en een aantal opkomende markten. In de twee West-Vlaamse vestigingen (Hooglede en Diksmuide) zijn respectievelijk 500 en 70 medewerkers aan de slag.

foto Kurt

Duco investeert in nieuw hoofdkwartier in Veurne

"Isoleren is goed, ventileren moet"

Dirk Van Thuyne, freelancejournalist

Al 30 jaar lang is Duco een toonaangevende speler op het vlak van zonwering en ventilatie. Het Veurnse bedrijf investeerde de voorbije jaren fors in de uitbreiding van het R&D-team en neemt dit jaar zijn gloednieuwe hoofdkwartier in gebruik.

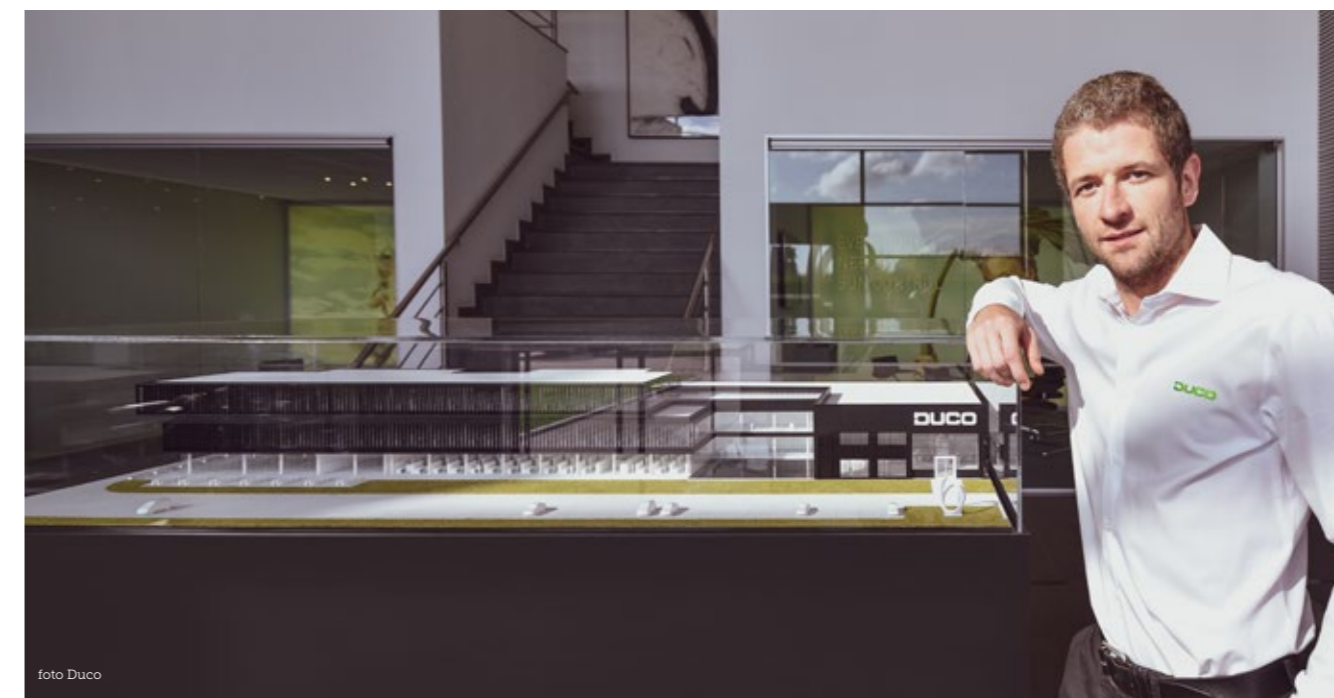

foto Duco

"Ventilatie is belangrijk om de verspreiding van Covid-19 terug te dringen", twitterde Marc Van Ranst midden oktober 2020. De viroloog liet er geen twijfel over bestaan dat de aanvoer van verse buitenlucht en de afvoer van vuile binnenlucht cruciaal is voor de creatie van een gezonde leefomgeving in onze huizen. Vroeger was er dankzij allerlei spleten en kieren in muren en daken nog spontane ventilatie mogelijk.

Keuze tussen C en D

"Isoleren is goed, ventileren moet", haalt **Hendrik Dejonghe** een in de sector populair adagium aan. Hij is **marketingmanager** bij **Duco**, een van de toonaangevende spelers in ons land op het vlak van ventilatie en zonwering.

"Nu we onze woningen alsmat beter isoleren, moeten we meer ventileren. De consument heeft hierbij de keuze uit twee verschillende ventilatiesystemen: met name type C en het duurere D. In de particuliere markt is de onderlinge verhouding vandaag zowat 50/50."

Typisch aan het ventilatiesysteem C is dat het verse buitenlucht naar binnen brengt via ventilatieroosters in de droge ruimtes (leefruimte, slaapkamer). De vervuilde binnenlucht wordt dan weer op een mechanische manier afgevoerd via afvoerventielen in de natte ruimtes (badkamer, toilet). Ventilatiesysteem D werkt op een iets andere manier. Het maakt gebruik van twee verschillende ventilatoren voor de

"Het nieuwe hoofdkwartier van Duco in Veurne wordt de kers op de taart van onze 30e verjaardag in 2021."

Hendrik Dejonghe

aanvoer van verse lucht en de afvoer van vervuilde binnenlucht. Hier komen geen roosters in ramen of muren meer aan te pas.

Slimme vraagsturing centraal

Op het vlak van binnentemperatuur en tocht hebben de D-systemen een streepje voor. Als je zonder roosters werkt kan er geen lawaai van buiten rechtstreeks in huis binnenkomen. Dat is wel het geval bij de klassieke C-systemen. "Maar de nieuwste generatie C-systemen beschikt over akoestisch geoptimaliseerde roosters met CO₂-sturing, waardoor je dit probleem vermijdt", reageert Hendrik Dejonghe. "D-systemen hebben twee ventilatoren. Omdat ze constant werken, zorgen ze voor extra geluid in de woning. Daarnaast moet je voor de installatie rekening houden met meer luchtkanalen én liggen de onderhoudskosten hoger." Een grote troef van het D-systeem is de warmterecuperatie. "Zonder deze technologie vraagt een ventilatiesysteem heel wat extra energie om de woning in de winter op temperatuur te houden. Want het moet continu koude buitenlucht aanzuigen en warme binnenlucht afvoeren. Door nu de warmte van de afgevoerde lucht te gebruiken om de verse lucht op te warmen, blijft het warmteverlies in de woning minimaal. Dat komt het E-peil

ten goede. In de zomer gebeurt het omgekeerde", aldus Hendrik Dejonghe. Het gros van de ventilatiesystemen werkt vraaggestuurd. Sensoren op strategische plaatsen in het huis meten de verschillende parameters van luchtkwaliteit – zoals het CO₂- en het vochtgehalte – en sturen de ventilatoren aan. Ze detecteren én reageren dus lokaal. Op die manier is de ventilatie automatisch afgestemd op de lokale behoefte die er op dat moment is.

Nieuw hoofdkwartier

De technologie op het vlak van ventilatie en zonwering evolueert razendsnel. Voor Duco is innovatie dan ook al jaren een stokpaardje. "De voorbije drie jaar hebben we ons R&D-team verdubbeld tot een 30-tal mensen", weet Hendrik Dejonghe. "We zoeken continu naar technologieën die energiezuiniger zijn en voor de consument meer comfort garanderen."

Omdat een correcte installatie en een regelmatig onderhoud essentieel zijn voor de goede werking van ventilatiesystemen, richtte het bedrijf in 2015 zijn eigen **Duco Academy** op. "We hechten veel belang aan de opleiding van onze installateurs. Naast de theoretische productvoorstelling krijgen ze ook volop de gelegenheid om hun kennis aan de praktijk te toetsen. De opleiding tot erkend installateur is overigens gratis",

vertelt Hendrik Dejonghe. "De lessen vinden hier in Veurne plaats, maar we hebben sinds twee jaar ook een **Duco Roadtruck** die tot bij de installateurs en groothandelaars komt."

In 2021 viert Duco zijn **30e verjaardag**. Een nieuw hoofdkwartier moet de kers op de taart van het verjaardagsjaar worden. "Natuurlijk gaan we in onze nieuwbouw gebruikmaken van alle actuele technieken op het vlak van ventilatie en zonwering. Daarnaast kiezen we voor tal van duurzame bouwtechnieken, zoals geothermische warmtepompen, een zonnepanelenpark, warmte- en koudeopslag met betonkernactivering en intensieve nachtventilatie", zegt Hendrik Dejonghe. "We investeren ook continu in nieuwe mensen die willen meewerken aan de toekomst van ventilatie en zonwering."

www.duco.eu

Duco in cijfers

- Opggericht in 1991 door Luc Renson
- Omzet in 2019: 60 miljoen euro
- Aantal werknemers: 250
- Vestigingen: 2
- Percentage export: 70%

Battery Supplies uit Deerlijk

"Thuisbatterijen zijn de toekomst"

Dirk Van Thuyne, freelancejournalist

Als we volledig willen overstappen op hernieuwbare energie, dan is het niet alleen belangrijk dat we zelf energie opwekken, maar ook dat we zoveel mogelijk van die energie zelf verbruiken. Om die doelstelling te bereiken, moet je onder andere investeren in een thuisbatterij. Battery Supplies uit Deerlijk is al een tiental jaar actief in dit snelgroeiende segment.

De voorbije jaren investeerden heel wat gezinnen in zonnepanelen. Niet alleen het milieu vaart daar wel bij, ook de eigen portemonnee. Van zodra de consument een overschot aan zelfopgewekte energie had, kon hij die op het net steken en draaide zijn teller terug. Legt de consument 's avonds de oven, de droogkast en de vaatwasmachine aan, dan zal zijn verbruik plots veel hoger liggen dan de eigen productie en zal hij moeten aftappen van het net.

Alexander De Soete, zaakvoerder van Battery Supplies:

"De elektriciteitsvraag bij de gezinnen is het hoogst 's morgens en vooral 's avonds. De productie daarentegen kent een piek overdag. Het systeem met de terugdraaiende teller houdt de mismatch tussen verbruik en productie van zonne-energie in stand.

Het is een dagelijkse uitdaging voor de netwerkbeheerder: om de piekbelasting aan te kunnen, moet hij continu investeren in een zwaarder netwerk. Dat is niet langer houdbaar. Zeker niet omdat we op termijn alsmaar meer elektrische wagens zullen hebben."

Terugdraaiende teller verdwijnt

De introductie van de slimme meter zal een einde maken aan dit voor de consument voordelige systeem.

Koen Bilcke, technical engineer bij Battery Supplies: "Er komt op korte termijn een nieuwe tariefstructuur met variabele energieprijzen. Daarbij zullen de netwerkbeheerders hogere prijzen aanrekenen voor verbruik tijdens de piekuren én zullen ze lagere prijzen betalen voor je geïnjecteerde elektriciteitsoverschot tijdens de daluren.

"Om een mooi rendement van zonnepanelen te behouden, zal het erop aan komen om de zelfopgewekte stroom en de zelfconsumptie zo correct mogelijk op elkaar af te stemmen."
Alexander De Soete en Koen Bilcke van Battery Supplies

foto Duco

Om een mooi rendement van de zonnepanelen te behouden, zal het erop aan komen om de zelfopgewekte stroom van de zonnepanelen en de zelfconsumptie zo correct mogelijk op elkaar af te stemmen. Dit kan bijvoorbeeld met slimme wasmachines (die in werking treden wanneer er overdag een overaanbod aan elektriciteit is, n.v.d.r.) en vooral door de installatie van een thuisbatterij.

Een thuisbatterij kan het overschot aan zelfopgewekte elektriciteit tijdelijk opslaan en 's avonds tijdens het piekmoment weer afgeven."

Voor de particuliere markt heeft Battery Supplies batterijen van 3, 5 en 7 kWh in het assortiment. "Om de ideale capaciteit te kennen, passen we de vuistregel van Lemcko toe: het jaarverbruik delen door 1.000", zegt Alexander De Soete. "In functie van de opstelling kost een thuisbatterij **5 à 6.000 euro** inclusief btw. Afhankelijk van de grootte van de installatie kan de consument van de Vlaamse overheid een subsidie krijgen van 250 euro per kWh."

Deze thuisbatterijen zijn geen klassieke loodzuurbatterijen. "Die laatste gaan

veel minder lang mee. Bovendien zijn ze slecht bestand tegen gedeeltelijk opladen en net dat is bij zonne-energie zo onvoorspelbaar. Daarom kiezen we consequent voor lithium-ionbatterijen", aldus Koen Bilcke. "Installateurs zijn nog niet zo vertrouwd met de werking en de installatie van thuisbatterijen en daarom organiseren we regelmatig infoavonden en cursussen."

www.batterysupplies.be

De tel(ler) kwijt..?

Begin dit jaar vernietigde het Grondwettelijk Hof de regeling waarbij eigenaars van zonnepanelen nog 15 jaar kunnen genieten van het systeem van de terugdraaiende teller. Belangrijk is wel dat dit niet met terugwerkende kracht gebeurt. De voordelen die de eigenaars hebben gekregen, mogen ze behouden. Vooral de mensen die pas vorig jaar zonnepanelen hebben geïnstalleerd, zijn de dupe, want zij konden nog niet profiteren van de terugdraaiende teller. De Vlaamse regering werkt intussen volop aan een regeling om de getroffen eigenaars te compenseren. Dit alles zorgt er wel voor dat thuisbatterijen interessanter worden.

Battery Supplies in cijfers

Battery Supplies uit Deerlijk biedt sinds 1999 batterijen, laders en accessoires aan voor zowat alle denkbare toepassingen: auto's en bestelwagens, elektrische fietsen, graafmachines, heftrucks, hoogwerkers, alarm- en telefooncentrales, spoorwegen, enzovoort. Batterijen voor de opslag van wind- en zonne-energie vertegenwoordigen nog maar een kleine fractie van de totale omzet van 39 miljoen euro. Maar het segment groeit wel snel. Battery Supplies telt 85 medewerkers, ze opereren vanuit Deerlijk en het Franse Lyon (na de overname van ADRET in 2018). Beide thuislanden zijn elk goed voor 30% van de omzet, de rest realiseert het bedrijf in Europa, het Midden-Oosten, Rusland en Afrika.

foto Luc DM

Samen een goede prijs voor een groen energiecontract!

Schrijf je in voor de groepsaankoop vóór 10 februari 2021.

www.west-vlaanderen.be/besparen

Gratis infolijn: 0800 18 711

samengaanwegroener@ichoosr.com

Mr. Franklin behoedt digital starters voor juridische valkuilen

Nick Vanderheyden, freelancejournalist

Een tekort aan aandacht voor de juridische obstakels en valstrikken rond digitale technologie, is een van de grote valkuilen bij de starters van ICT-bedrijven. Het gespecialiseerde Brugse advocatenkantoor Mr. Franklin (zelf ook een starter) komt daaraan tegemoet. Het team rond oprichters Pieter Van Aerschot en Olivier Sustronck ontwikkelde onder meer een aantal onlinetools en procedures en profileert zich ook als data protection officers en ethische hackers.

Wie aan een advocatenkantoor denkt, linkt dit niet direct aan een innovatieve omgeving. Toch is ook deze sector in de greep van vernieuwing en transformatie.

Pieter Van Aerschot en **Olivier Sustronck** richtten in oktober 2018 in Brugge het advocatenkantoor **Mr. Franklin** op. Niet als generalisten in de advocatuur, wel als deskundigen in de niche van de digitale technologie. Intussen draait het kantoor op vier mensen die zowel de nodige juridische als technische skills hebben.

Pieter Van Aerschot: "Er zijn steeds meer ondernemingen gericht op de ontwikkeling van software. Daarnaast heeft quasi elke onderneming een website en starten dagelijks nieuwe webshops op. Zonder de juiste juridische afspraken komen deze ondernemingen op termijn mogelijk in een juridisch steekspel terecht. Wij staan hen bij in de juridische aspecten van de digitale omgeving: Hoe stel je allesomvattende algemene voorwaarden op? Hoe breng je contracten in orde? Wat met rechten op broncode, auteursrechten en intellectueel eigendom?"

Transparante werking

Mr. Franklin fungeert voor het tweede jaar op rij als juridische partner van **Start&GO** van **POM West-Vlaanderen** en ook bij **Starterslabo**. Dit houdt in dat het advocatenkantoor starters bijstaat met individuele begeleiding, klankbordsessies en opleidingen, al dan niet via webinars. "Omwille van het verhoogde digitale aspect binnen de starterscultuur, ligt een van de valkuilen voor starters duidelijk bij het juridische kader van de digitale

omgeving. Het bepalen van de rechten en plichten van de onderneming is daarom een belangrijke pijler in het succes ervan. Nochtans is dit voor nogal wat starters niet prioritair, of is er terughoudendheid omwille van het juridische kluwen. Er is natuurlijk het vakjargon waarin juristen zich wel eens verliezen. Wat kan leiden tot onduidelijke en voor interpretatie vatbare informatie naar cliënten toe. Terwijl ook de uiteindelijke juridische kosten moeilijk zijn in te schatten, aangezien ondernemers zich vaak enkel baseren op het vaste uurtarief. Het innoverende karakter van ons kantoor resulteert daarom ook in de transparante werking. We hanteren vaste pakketten en abonnementsformules die altijd en onmiddellijk opzegbaar zijn. Hierdoor werken we voor 90 à 95% van onze opdrachten met forfaitaire bedragen. Daarnaast zien we het als onze taak om juridische taal begrijpbaar te maken. We willen bovenal onze cliënten op een verstaanbare manier op de hoogte houden van hun dossier."

Digitale mindset

De meest opvallende manier waarmee deze starter zich onderscheidt in zijn sector, ligt bij de technische skills van de vier aanwezige advocaten.

Pieter Van Aerschot: "We opereren in de digitale niche van de advocatuur en zijn daarin zelfs de enige speler in Noord-West-Vlaanderen. Daardoor profileren we ons niet als concurrent in de sector, maar gaan we op zoek naar goede wisselwerkingen met andere kantoren. We zijn advocaten, maar

hebben een digitale mindset en richten ons niet op andere rechtsgebieden. Dankzij deze insteek legden we sinds de start een mooi parcours af en denken we deze groei te kunnen bestendigen. Ook corona heeft weinig impact op onze werking omdat we voor de uitbraak van de epidemie eigenlijk al intensief digitaal werkten via conferencecalls en webinars. De belangrijkste uitdaging voor ons ligt bij het vinden van de juiste profielen: advocaten met de nodige juridische en technische skills in onze niche. Daarom bieden we aan masterstudenten Rechten zomerstages aan en staan we bij **KU Leuven** in voor de begeleiding van masterproeven in het lusStart-project. In plaats van een masterproef te schrijven, maken de studenten concrete juridische adviezen en overeenkomsten op, met ons als mentor. Naast de interessante contacten die we daar leggen met innovatieve start-ups en de academische wereld, kunnen we zo high potentials in onze niche snel opsporen."

Data protection officers en ethische hackers

Mr. Franklin staat niet enkel en alleen digitale experts bij met juridisch advies, zij zijn ook zelf digitale experts en data protection officers. Dit leidde tot de ontwikkeling van de onlinetool **Dr. Breach** (www.doctorbreach.eu), in samenwerking met een softwarebedrijf. **Olivier Sustronck:** "Deze, momenteel gratis, onlinetool biedt bedrijven een stappenplan bij een datalek. Dit is cruciaal om de schade na bijvoorbeeld het verlies van een smartphone of een

V.l.n.r. Thomas Vansteenkiste, Olivier Vandeputte, Olivier Sustronck en Pieter Van Aerschot van Mr. Franklin, gidsen starters in de digitale sector door het juridische doolhof.

verkeerdelijk gestuurde mail snel in te perken en vervolgens snel te anticiperen op mogelijke gevolgen. Daarnaast kunnen bedrijven ons aanspreken om bijvoorbeeld het klikgedrag van hun werknemers te onderzoeken. Onder de noemer 'ethisch hacken' ontwikkelden we een procedure die inspeelt op bewustwording van de onlinegevaaren binnen de bedrijfswereld. We zetten specifieke mailings op door middel van phishing en whaling. Dit zijn technieken waarbij gebruik wordt gemaakt van frauduleuze e-mails, met als doel informatie te bemachtigen. Het grote verschil tussen beide zit hem in de personen naar wie deze e-mails verzonden worden. Whaling richt zich naar topfuncties binnen een bedrijf, terwijl phishing iedereen binnen een bedrijf wil bereiken. Op vraag van

bedrijven stellen we vertrouwelijke, gepersonaliseerde e-mails op, waarmee we de nieuwsgierigheid van werknemers prikkelen. Denk bijvoorbeeld aan een belangrijk bericht van de CEO, een e-mail waarbij je een prijs kan winnen van de HR-dienst, een mail met loongegevens van een collega,... We doen er alles aan om de e-mails zo geloofwaardig mogelijk te laten overkomen. Vervolgens analyseren we de data en stellen een rapport op voor intern gebruik. De inzet van bedrijven op deze user awareness wordt steeds belangrijker. De gevolgen kunnen tenslotte aanzienlijk zijn. Zo hadden we onlangs het verhaal van een persoon die in opdracht van zijn CEO 30.000 euro overschreef na een mail hierover te hebben ontvangen. Vervolgens kwam er de vraag om nog eens 50.000 door te storten,

waarna dit ter sprake kwam tijdens een gesprek waaruit bleek dat de CEO deze mails nooit verstuurd had. Het geld recupereren is quasi onbegonnen werk aangezien je in een internationaal juridisch kluwen terecht komt. Het gaat vooral over voorkomen. De belangrijkste tip die we hiervoor geven luidt: kijk altijd het mailadres na, dat kan je heel wat leed besparen."

www.misterfranklin.be

JuuNoo zag gat in de markt van de interieurinrichting

Slimme kantoorwanden bevorderen circulair (ver)bouwen

Bart Van Cauwenberghe, freelancejournalist

Ecologisch verantwoord verbouwen met behulp van een slim en vlot verplaatsbaar wandstelsel en op die manier bouwafval voorkomen: deze innovatie staat centraal in de missie van JuuNoo. De scale-up uit Kortrijk groeit zelfs in coronatijden en bouwde in een mum van tijd een indrukwekkende referentielijst op.

Aan de wieg van **JuuNoo** nv staat ondernemer **Chris Van de Voorde** (35). Hij baseerde zijn bedrijfsnaam op zijn twee kinderen, **Juul** en **Noor**: "Zo weet ik elke dag weer waarom ik dit doe: er mee voor helpen zorgen dat de volgende generaties kunnen leven in een wereld waarin duurzaamheid en de circulaire economie centraal staan."

Van de Voorde is in de wereld van wanden en interieurs bepaald niet aan zijn proefstuk toe. Hij deed eerst een schat aan ervaring op bij **beMatrix** uit Roeselare. "Gedurende zeven jaar was ik daar aan de slag als verantwoordelijke van de afdeling **onderzoek en ontwikkeling**. Het frappeerde me dat er nog te veel wordt gewerkt met stalen profielen en houten planken, die alsnieuw worden geplaatst en weer afgebroken. Jaarlijks wordt in ons land circa 1,8 miljard euro uitgegeven aan binnenwanden, die op langere termijn allemaal in vuilcontainers belanden. Met in het achterhoofd de wetenschap dat bijna de helft van het afval op aarde uit bouwafval bestaat, begon ik te brainstormen over de creatie van herbruikbare binnenwanden voor de interieurmarkt."

Zoveel is duidelijk: duurzaamheid staat centraal in de missie van JuuNoo. "We kunnen niet om de feiten heen: over vijftig jaar zullen op onze aarde circa twaalf miljard mensen rondlopen. Overall zal de nood aan kwalitatieve huizen, scholen, kantoren en bedrijfsgebouwen stijgen. Als we dat blijven aanpakken zoals

de meeste bedrijven nu doen, met de huidige constructiemethodes, zal dat een gigantische negatieve invloed hebben op ons milieu. Onze razendsnel evoluerende samenleving verhoogt die impact nog. Met JuuNoo wil ik een steentje in de rivier verleggen, bewijzen dat het ook anders kan. Dat doen we met slimme oplossingen voor compartimentering van ruimtes. We maken dergelijke aanpassingen perfect mogelijk zonder hopen bouwafval en zware kosten."

Innovatieve touch en Vlaamse partners

Chris Van de Voorde stond zelf in voor de ontwikkeling van de draagstructuur voor lichte interieurwanden. "De wanden zien er uit zoals andere, het innovatieve zit in de manier waarop je ze op de draagstructuur bevestigt. We maken daarbij gebruik van de **JuuNoo-tape**, die een draagkracht heeft van 1 ton per lopende meter. Op het 'einde' van hun leven worden de wanden niet gesloopt, maar zijn ze makkelijk te demonteren en te herplaatsen als een volgende wand. Onze klanten zijn installateurs. Ofwel leveren we hen alleen de kaders, ofwel een bouwpakket met de kaders en op maat gezaagde panelen. Af en toe leveren we ook aan particulieren."

De productie van de JuuNoo-systemen gebeurt bij **maatwerkbedrijf Mariasteen** in Hooglede. "Voor de grondstoffen werken we samen met verschillende vooraanstaande Vlaamse staal- en platenproducenten. Dat zijn stuk voor stuk flexibele bedrijven die ons toelaten

om een vlotte groei te faciliteren. Op die manier kunnen we zo lokaal mogelijk werken. Ook dat bevordert de duurzaamheid."

Extern kapitaal als aanrader

JuuNoo bestaat sinds september 2017. "De eerste twee jaar hebben we gefocust op productontwikkeling en eerste praktijkprojecten. Tijdens die startfase zag ik twee grote uitdagingen. De eerste was een goed team vinden. De voorbije maanden is onze crew uitgebreid naar **negen mensen**, allemaal high-end profielen. Ze kwamen grotendeels via mijn netwerk en onze headhunter **BarryHR**. Ik had voor die opstart graag samengewerkt met een co-founder, maar vond die niet en stond er gedurende die eerste maanden dus alleen voor. Gelukkig vond ik veel steun bij **Start it@KBC**, **Netwerk Ondernemen**, **Climate-KIC** en **Bryo**."

"Uitdaging twee was de nodige fondsen verzamelen om stelselmatig te kunnen groeien. Daarvoor hebben we alle mogelijke kanalen aangeboord: win-winleningen, diverse Vlaamse subsidies en steun van Belfius. Eind vorig jaar organiseerden we een kapitaalronde en verschillende (West-)Vlaamse ondernemers gaven ons daarbij hun vertrouwen. De doorsnee West-Vlaamse ondernemer staat niet te springen om extern kapitaal te zoeken, maar volgens mij is het wel een absolute aanrader: er liggen daar erg veel opportuniteiten en het laat je toe om versneld te groeien."

"In de kantoormarkt is er meer vraag naar compartimentering van werkruimtes. Dit komt door de groeiende nood aan veiligheid en gezondheid. Daar speelt JuuNoo op in met verplaatsbare wandsystemen."
Chris Van de Voorde

foto Luc DM

Snellere return via compartimentering

JuuNoo zette dit jaar alle zeilen bij om de salesafdeling van het bedrijf te versterken. Daardoor krijgt de **omzet** een stevige boost: de 130.000 euro uit 2019 zal dit jaar vermoedelijk ruim vier keer zo hoog liggen: **600.000 euro**. Knap, in coronatijden.

Chris VDV: "Toch heeft de pandemie, zeker op korte termijn, een belangrijke negatieve impact op onze business. Dat neemt niet weg dat ik, op langere termijn, het glas eerder zie overlopen dan dat het halfvol is. Onze producten worden vooral ingezet op de kantorenmarkt. Daar zal in de toekomst een belangrijke shift plaatsvinden: heel veel mensen stelden zich al vragen bij de productiviteit van open landschapskantoren. Inspelend op veiligheid en gezondheid zal er in de toekomst opnieuw nadrukkelijk sprake zijn van **compartimentering**. Dan komen onze wanden goed van pas, want het gaat om een modulair systeem dat zich zeven keer sneller laat plaatsen dan

de traditionele oplossingen. Daardoor verliest een kmo gevoelig minder tijd bij verbouwingswerken. Ook voor investeerders is dit heilzaam: dankzij de forse tijdbesparing krijgen ze veel sneller inkomsten van ruimtes die ze willen verhuren."

Het team rond Van de Voorde nam de koe bij de horens tijdens de rustigere weken van dit jaar. "Het gaf ons de gelegenheid om al naar de toekomst te kijken. Zo willen we bijvoorbeeld versneld werk maken van internationalisering. We willen niet langer puur afhankelijk zijn van de Belgische markt en kijken naar landen als Frankrijk, Duitsland, Nederland, het Verenigd Koninkrijk en Zweden. Daar willen we tegen 2025, ofwel via distributeurs ofwel via eigen filialen, al een stevige voet aan de grond hebben. Daarnaast blijven we inzetten op productinnovatie. Zo zijn we volop bezig de patenten af te ronden voor een systeem van circulaire deuren, dat gebaseerd is op het modulaire karakter van onze wandoplossingen. Modulaire

oplossingen passen zich vlot aan ruimtes aan. Daardoor hoeven klanten niet langer wanden of deuren op maat te bestellen, met doorgaans lange levertermijnen. Wij gaan er prat op het leeuwendeel van onze bestellingen binnen de week te kunnen bezorgen."

Op zoek naar een nieuwe locatie

De voorbije jaren veranderde het bedrijf al verschillende keren van locatie. "We zijn begonnen in de kantoren van **Start it@KBC** aan de Broelkaai in Kortrijk en volgden hen naar Hangar K. Nadien zijn we verhuisd naar een huurpand van circa 600 m² – evenredig verdeeld in magazijn, showroom en kantoren – op bedrijvenpark **De Pluim** in Zwevegem. Vermoedelijk zal ook dat op termijn te klein worden. We koesteren de ambitie om hard verder te schalen en zullen in die optiek ook in de toekomst extern kapitaal blijven aantrekken", besluit Chris Van de Voorde.

www.juunoo.com

Goe bezig!

Duurzaam bouwen in de West-Vlaamse hogescholen en universiteiten

Filip Santy, TUA West

De West-Vlaamse hogeronderwijsinstellingen hebben de trein van aandacht voor 'duurzaam bouwen' zeker niet gemist. Een rondvraag maakt duidelijk dat ze alle vier (Howest, KU Leuven, UGent en VIVES), in diverse disciplines, bij opvallende onderzoeksprojecten betrokken zijn. Dat de nieuwe ideeën en concepten ook via hun onderwijs doordringen tot in de bedrijfswereld, is een zekerheid.

VIVES

Koen Denys is coördinator van het expertisecentrum **Smart Technologies** van VIVES en doceert ook aan de VIVES-opleiding bachelor in de bouw. Hij koppelt het begrip duurzaam bouwen aan de grote uitdagingen die het maatschappelijke debat beheersen: klimaatmitigatie en -adaptatie, het smart city verhaal en de omschakeling naar een circulaire economie. Hun onderzoek spitst zich vooral toe op het energieverhaal: hoe kan bestaand patrimonium gerenoveerd worden om het duurzamer te maken? Een reeks onderzoeksprojecten, met steun van Interreg, IWT en het provinciebestuur, en in interactie met architecten, kmo's, bank- en verzekeringsmaatschappijen en makelaars, leidden tot inzicht in best practices. Het project 'Straat van de toekomst' in Roeselare legde zich toe op energie, water en wooncomfort. Daarna onderzocht men het warmteverlies in woningen en de mogelijkheden om zelfvoorzienend energie te delen. Zonnepanelen, waterstof als energiebron, batterijen voor de opslag van hernieuwbare energie in huizen en smart grid (het koppelen van toestellen in gebouwen om een optimaal energiegebruik te verkrijgen): alles wordt bekeken.

Koen Denys: "De uitdaging is om – vooral – steden weerbaar te maken: hoe wapenen we ons tegen droogte

foto UGent muurtuin

en hitte, tegen plotse piekdebieten van water? Als hogeschool willen we onze kennis koppelen aan de praktijk. Onze projectresultaten kunnen we

vertalen naar maatregelen voor burgers en hun besturen. Denk maar aan de ondersteuning die we boden bij de opmaak van de klimaatplannen in

bijvoorbeeld Brugge, Oostende en Roeselare."

UGent

Kortgeleden zette een Pano-reportage de problematiek van de riolering en waterzuivering in Vlaanderen op scherp. De Vlaamse Milieumaatschappij verwacht tot een maximale riolerings- en zuiveringsgraad van 95-96% te kunnen komen. Vooral op het West-Vlaamse platteland zullen de bewoners zich moeten behelpen met een IBA (Individuele Behandeling van Afvalwater) of met geclusterde kleinschalige waterzuivering. Niet toevallig legt de onderzoeksgroep **LIWET** (Laboratorium voor Industriële Watertechnologie en EcoTechnologie) van de **UGent campus Kortrijk** zich toe op waterzuivering en -hergebruik.

Professor **Stijn Van Hulle:** "Leidingen tot aan elke deur worden onbetaalbaar. Dat is een gevolg van ons gebrek aan een degelijke ruimtelijke ordening. Een oplossing is decentrale waterzuivering voor één of meerdere huizen. Plantensystemen kan je hierbij esthetisch inwerken. We merken dat de lokale besturen niet altijd op de hoogte zijn van alle mogelijkheden. De kostprijs ervan speelt ook een rol. Subsidies zouden de drempel kunnen verminderen. Maar, misschien is er ook wat terughoudendheid omdat vroegere installaties niet altijd optimaal werkten."

Zijn collega **Diederik Rousseau** richt zijn aandacht op de ontwikkeling van de Total Value Wall, een innovatieve multidisciplinaire verticale muurtuin: "Groendaken zijn als 'horizontaal groen' al goed gekend. Muurtuinen zijn 'verticaal' en bieden heel wat voordelen: een betere thermische isolatie, captatie van fijn stof en de mogelijkheid om afvalwater te zuiveren en te hergebruiken voor bijvoorbeeld toiletspoeling. Verder testen we momenteel ook beluchte plantensystemen uit in een aantal gebouwen van de UGent waarvan

foto Howest circulair paviljoen

het dak onvoldoende regenwater kan opvangen." Ook hier is de circulaire gedachte altijd aanwezig. "Het gaat om meer dan enkel waterzuivering. We kijken altijd of er iets anders mee kan worden gedaan, zoals toiletspoeling of zelfs drinkbaar water maken. Lozing moet echt de allerlaatste oplossing zijn", klinkt het in koor.

Howest

Over circulair bouwen gesproken: Howest Brugge biedt, naast een **bachelor toegepaste architectuur**, ook een postgraduaatopleiding circulair bouwen aan. **Hannelore Goens** staat in voor de coördinatie ervan. "Circulair bouwen is een andere manier van bouwen. Soms doet men dat al, zonder het goed te beseffen. Hergebruik van materiaal, in dezelfde vorm of in iets anders, is al goed ingebed in de bouwsector. De ketting gaat nog verder: afval vermijden, oppikken wat in de kringloop zit, ja, zelfs het energieverbruik verminderen bij productie en transport." De onderzoekslijnen van de opleiding concentreren zich onder meer op **Building Information Modelling (BIM)** in combinatie met toekomstgericht bouwen. De architecten gebruiken 3D om intelligente gebouwen te ontwerpen. Dat betekent dat ze in hun ontwerp ook informatie meenemen rond het onderhoud, de vervanging en hergebruik van de gebruikte materialen. "Of we met die nieuwe materialen in de toekomst geen herhaling krijgen van de asbestproblematiek? Misschien zullen

die niet allemaal zo ideaal blijken te zijn. Daarom is het aangewezen om zoveel als mogelijk te kiezen voor natuurlijke materialen."

KU Leuven

Bouwfysica en duurzaam bouwen zijn in de KU Leuven onder meer ingebed in de technologiecampussen van Gent en Aalst, maar professor **Hilde Breesch** doceert ook aan de ingenieurs op de Brugse campus. Maar technologie is, wat dit thema betreft, niet alles. Professor Evelyne Terryn van de faculteit Rechtsgeleerdheid is specialiste consumentenrecht aan de Kulak en bekijkt vanuit die invalshoek ook de juridische aspecten. Hilde Breesch: "Ook wij willen de energievraag minimaliseren en de efficiëntie verhogen. Daarbij besteden we bijzondere aandacht aan sociaal kwetsbare groepen. Betere, duurzame huisvesting heeft namelijk ook een grote impact op de gezondheid van mensen. In collectieve renovatieprojecten, zoals in Gent, brengen we onze wetenschappelijke expertise in. Door onze nauwe contacten met bedrijven kunnen we onderzoek en onderwijs goed linken. Eén voorbeeld: recent startten we een leerstoel voor data driven servitization op, dankzij financiering door **Renson**. Bedoeling is om uit te zoeken hoe data, artificiële intelligentie en slimme technologie in de toekomst kunnen bijdragen tot een gezond binnenklimaat als een dienst voor (ver)bouwers en bewoners."

Meteen worden bouwtechnische en juridische aspecten met elkaar verbonden. "Daar komen wij, als juristen, meespelen", vult **Evelyne Terryn** aan. "Ik zie een evolutie van het kopen van goederen naar het afnemen van diensten. Denk aan wat Philips Lighting Services al aanbiedt, bijvoorbeeld in de stedelijke bibliotheek van Kortrijk die een dienstencontract van circulaire verlichting heeft afgesloten. Zo'n contracten moeten goed in elkaar zitten. Tegelijk leidt het inzetten van smart devices en het internet of things tot vragen rond privacy, data-uitwisseling, aansprakelijkheid, enzovoort. Die evolutie verandert de juridische context heel snel. Daarom moeten we de vastgoedsector constant bijscholen en zijn onze **postgraduatenvastgoedkunde**, waarbij collega **Vincent Sagaert** sterk betrokken is, en **mens- en milieuvriendelijk wonen en bouwen**, met collega **Alexis Versele** als bezieler, zo belangrijk."

Rode draad

Opvallend is dat al onze gesprekpartners wijzen op het belang van een discipline-overstijgende aanpak van de vele tijdelijke projecten. Tegelijk pleiten ze ervoor om oog te hebben voor de structurele doorwerking op lange termijn. Motiverend is ook dat de huidige generatie studenten bijzonder veel interesse toont in de duurzame omwentelingen die zich voordoen en die binnen enkele jaren hun impact zullen hebben op de betrokken sectoren.

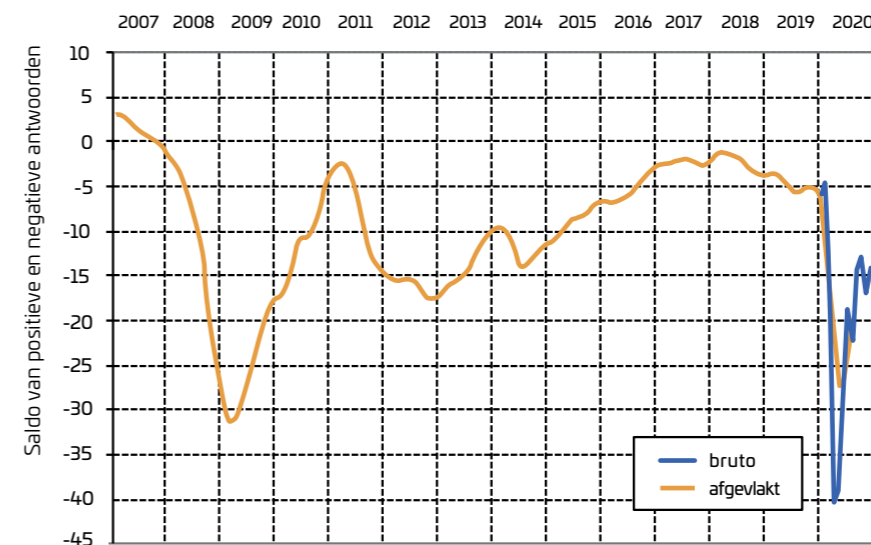
Toch ook positieve signalen

Corona houdt onze economie in de tang

Sabine Traen en Frederic Sack, POM West-Vlaanderen, afdeling Data, Studie en Advies

Het COVID-19-virus heeft de voorbije maanden niet alleen tot een gezondheidscrisis, maar ook tot een economische crisis geleid. In het laatste kwartaal van 2020 evolueerden bijna alle arbeidsmarktindicatoren negatief in West-Vlaanderen. Bij de indicatoren die het consumenten- en producentenvertrouwen weerspiegelen zijn er zowel positieve als negatieve trends, al dan niet als gevolg van maatregelen die werden genomen om de gevolgen van COVID-19 in te dijken.

Figuur 1: synthetische conjunctuurcurve voor West-Vlaanderen

Bron: NBB, verwerking: POM West-Vlaanderen.

Door de coronacrisis kenden de brutowaarden van de synthetische conjunctuurcurve in West-Vlaanderen in maart en vooral in april 2020 een sterke daling (figuur 1). Met uitzondering van kleine afnames in augustus en november, vertoonden de brutowaarden van mei tot en met december 2020 een duidelijke verbetering. De afgevlakte curve, die sinds december 2019 neerwaarts was gericht, bereikte een dieptepunt in mei 2020 en kent sindsdien een stijgende trend. Hieronder vatten we samen welke indicatoren gunstig of ongunstig evolueerden.

Arbeidsmarktindicatoren

In december 2020 telde West-Vlaanderen **28.200 werklozen**¹, dat zijn er 8,2% meer dan een jaar geleden. Het aantal werklozen lag in West-Vlaanderen in het vierde kwartaal van 2020 gemiddeld **7,2%** hoger dan in het vierde kwartaal van 2019. In heel 2020 telde West-Vlaanderen 8,8% meer werklozen dan in 2019. Het goede nieuws is dat de toename van het aantal werklozen in het vierde kwartaal van 2020 bij zowel mannen (+7,6%) als vrouwen (+6,7%) kleiner was dan in het derde kwartaal van 2020. In heel 2020 steeg het aantal

mannelijke werklozen (+10,2%) sterker dan het aantal vrouwelijke (+7%). Deze stijgende werkloosheid is het gevolg van de uitbraak van COVID-19 en de maatregelen die volgden om het virus in te dijken. Zo werden onder andere veel contracten van **uitzendkrachten** stopgezet.

Positief: in de laatste drie maanden van 2020 viel het aantal **jeugdwerklozen** in West-Vlaanderen (5.655 op het einde van het jaar) met 1,4% terug in vergelijking met dezelfde periode in 2019. Voor gans 2020 is de balans uiteraard wel negatief: 7,4% meer jonge werklozen dan in 2019. Het aantal werkzoekenden van **50 jaar en ouder** klom in de kustprovincie in het vierde kwartaal van 2020 verder op met 6,1% op jaarbasis. Dat is nog meer dan in het derde kwartaal van 2020.

In heel 2020 steeg het aantal werkloze 50-plussers met 4%.

Dan is er nog het fenomeen van de **tijdelijke werkloosheid**². In het derde kwartaal van 2020 lag die **4,8 keer hoger** dan in het derde kwartaal van 2019. In november 2020 telde West-Vlaanderen 48.344 tijdelijke werklozen als gevolg van COVID-19, wat toch 63,1% minder is in vergelijking met maart 2020. Eind oktober 2020 werd een aantal maatregelen opnieuw verstrengd en vanaf begin november 2020 kwam België in een verstrengde lockdown terecht.

Info:
Koen.Denys@vives.be,
www.vives.be

Info:
Stijn.Vanhulle@ugent.be en
Diederik.Rousseau@ugent.be,
www.ugent.be/campus-kortrijk

Info:
Hannelore.Goens@howest.be,
www.howest.be

Info:
Hilde.Breesch@kuleuven.be en
Evelyne.Terryn@kuleuven.be,
www.kuleuven.be

1 De term werklozen in deze synthese duidt op de groep van de niet-werkende werkzoekenden. De tijdelijke werklozen zijn niet vervat in deze cijfers.

2 Uitgedrukt in budgettaire eenheden naar woonplaats van de werkloze.

Daardoor nam het aantal tijdelijke werklozen als gevolg van COVID-19 opnieuw toe in vergelijking met de voorgaande maanden.

In het vierde kwartaal van 2020 ontving de VDAB in West-Vlaanderen 7,3% minder **vacatures** (incl. COVID-19-vacatures) dan in het vierde kwartaal van 2019. De terugval in het vierde kwartaal van 2020 is evenwel kleiner dan in het derde kwartaal van 2020. In heel 2020 ontving de kustprovincie op jaarbasis 14,3% minder nieuwe vacatures. Ook stonden in het vierde kwartaal van 2020 10,5% minder vacatures open dan in het vierde kwartaal van 2019. Gemiddeld stonden in 2020 in West-Vlaanderen 12,2% minder vacatures open dan in 2019. Met **3,7 niet-werkende werkzoekenden** per openstaande vacature is de arbeidsmarkt krapte in 2020 behoorlijk kleiner dan in 2019 (3,0).

Opmerkelijk: aantal starters in de lift

In juli en vooral augustus en september, maar ook in oktober 2020 telde West-Vlaanderen meer **starters** dan in de overeenkomstige maanden van 2019. In het hele derde kwartaal van 2020 lag het aantal starters op jaarbasis **20,8% hoger**. Het lijkt erop dat ondernemingen die aanvankelijk in het tweede kwartaal van 2020 hun activiteiten wilden opstarten, dit tot na de lockdown hebben uitgesteld. West-Vlaanderen noteerde in het derde kwartaal van 2020 13% minder **stopzettingen van ondernemingen** dan in het derde kwartaal van 2019. Door een toename van het aantal starters en een afname van het aantal stopzettingen lag de **nettogroei** van ondernemingen in West-Vlaanderen in het derde kwartaal van 2020 **80,8% hoger** dan in het derde kwartaal van 2019.

In het laatste kwartaal van 2020 gingen in West-Vlaanderen **32,5% minder ondernemingen failliet** dan in het laatste kwartaal van 2019. Deze afname is nog groter dan in het derde kwartaal van 2020 (-19,2% op jaarbasis). In heel 2020 gingen bijna een kwart (-24,2%)

minder ondernemingen failliet dan in 2019. In het vierde kwartaal van 2020 gingen in West-Vlaanderen op jaarbasis **11,2% minder jobs** verloren. In het derde kwartaal was er nog een toename met 28,8% op jaarbasis. In heel 2020 gingen in West-Vlaanderen 59,9% minder jobs verloren door faillissementen.

Een aantal elementen hebben uiteraard een grote impact op deze cijfers. Zo is er een zekere vertraging tussen de stopzetting van de economische activiteit en de faillietverklaring door de handelsrechtbank. Als gevolg daarvan is de economische impact ook met vertraging in de cijfers zichtbaar. Bovendien werkten veel ondernemingsrechtbanken en griffies door de COVID-19-crisis met een verminderde capaciteit en beperkten ze hun activiteiten. Daarnaast verscheen op 24 april 2020 een KB in het Belgisch Staatsblad dat resulteerde in de bevroering van de faillissementsprocedure voor de rechtbanken. Dit moratorium op faillissementen was van kracht tot en met 17 juni 2020. Op vrijdag 6 november 2020 keurde de regering een nieuw moratorium op faillissementen goed.

Dit blijft van kracht tot en met 31 januari 2021.

Omzet en investeringen onder druk

In het derde kwartaal van 2020 realiseerden de ondernemingen met zetel in West-Vlaanderen **2,7% minder omzet** dan in het derde kwartaal van 2019. De terugval op jaarbasis is hiermee duidelijk minder groot dan in het tweede kwartaal van 2020. Toen leden heel wat ondernemingen groot omzetverlies omdat ze verplicht de deuren moesten sluiten of de vraag aanzienlijk zagen dalen door de COVID-19-crisis. In het derde kwartaal van 2020 daalden de investeringen bij ondernemingen met zetel in West-Vlaanderen met 9,2% in vergelijking met 2019. Die daling is alvast minder dan in het eerste en tweede kwartaal, wat toch wijst op enig herstel. Op jaarbasis laten de gevolgen van de COVID-19-crisis zich ook hier duidelijk voelen. Als gevolg van de aanhoudende onzekerheid en de dalende winstmarges, verwacht de NBB dat de investeringen van ondernemingen zich zeer traag zullen herstellen.

In het derde kwartaal van 2020

daalde het **niet-huishoudelijke elektriciteitsverbruik** met gemiddeld 3,1% op jaarbasis.

Consumentenindicatoren

In het derde kwartaal van 2020 zijn in West-Vlaanderen 9,7% minder **nieuwbouwwoningen** vergund dan in het derde kwartaal van 2019. Het aantal vergunde **renovatiewoningen** steeg in dezelfde periode met 2,3%. COVID-19 had ook een invloed op het aantal vergunde woningen. De regionale overheden beslisten immers om lopende openbare onderzoeken op te schorten tussen 24 maart en 24 april 2020, om niet gestarte openbare onderzoeken pas op te starten na 24 april 2020 en om de beslissingstermijnen bij lopende bouwaanvragen te verlengen. In heel 2020 werden 15,7% minder **nieuwe personenwagens** ingeschreven dan in 2019.

Kleinhandel floreert terug

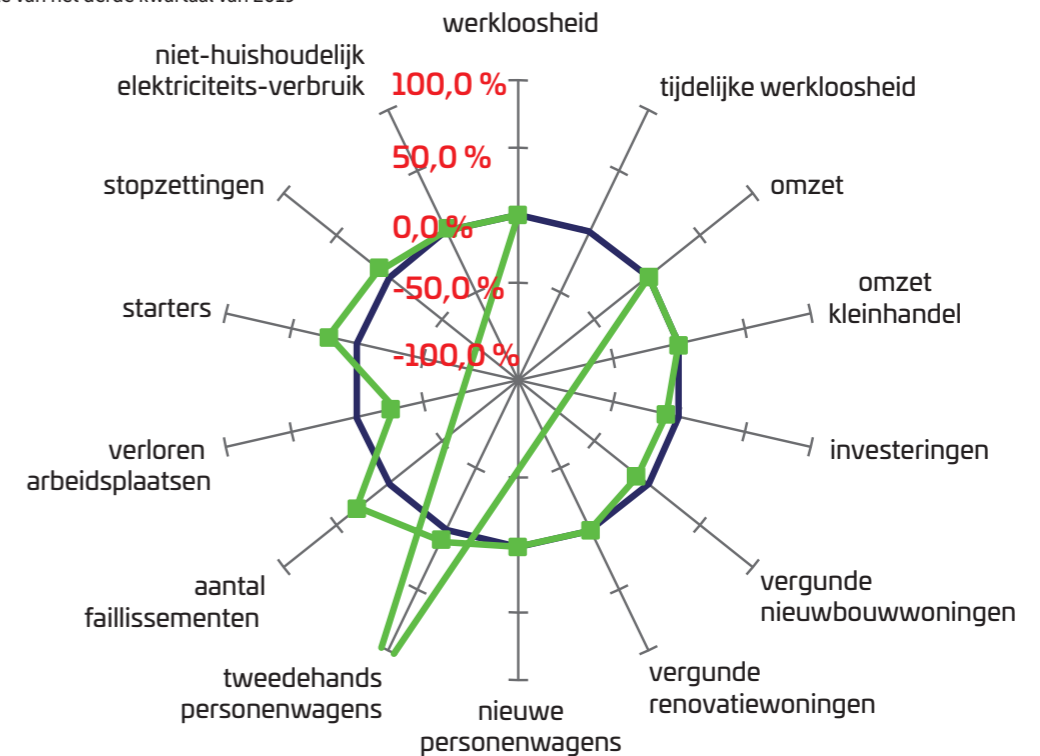
In het derde kwartaal van 2020 steeg de **omzet van de kleinhandel** in West-Vlaanderen met 3,4% op jaarbasis. Als gevolg van de COVID-19-crisis was er in het tweede kwartaal van 2020 nog een sterke afname met 10,9% op jaarbasis. Het lijkt er dus op dat het verlies in het tweede kwartaal voor een deel werd goedgehaakt in het derde kwartaal. Dit doordat gezinnen in dat kwartaal hun consumptie weer opdreven en uitgestelde aankopen deden. Met allerlei maatregelen absorbeerde de overheid immers de inkomensverliezen waardoor de impact van de COVID-19-crisis op de koopkracht van gezinnen in macro-economische termen relatief beperkt bleef.

Radar van West-Vlaanderen

De radar van West-Vlaanderen (zie figuur 2) toont de evolutie van de verschillende indicatoren in het derde kwartaal van

2020¹ ten opzichte van het derde kwartaal van 2019. De invloed van COVID-19 is ook in het derde kwartaal van 2020 duidelijk op deze radar af te lezen. De indicatoren werkloosheid, tijdelijke werkloosheid, omzet, investeringen, vergunde nieuwbouwwoningen, inschrijvingen van nieuwe personenwagens, verloren arbeidsplaatsen door faillissementen en niet-huishoudelijk elektriciteitsverbruik evolueerden ongunstig. Van de zes indicatoren die gunstig evolueerden is de verklaring ook gelinkt aan COVID-19, zoals het moratorium op faillissementen en het vertraagde effect op de stopzettingen als gevolg van de steunmaatregelen van de overheid. Dat geldt ook voor de inhaalbeweging van starters na de lockdown in het tweede kwartaal van 2020 en het effect van de door de lockdown uitgestelde aankopen van de gezinnen op de detailhandelsomzet.

Figuur 2: evolutie van de sociaaleconomische indicatoren in West-Vlaanderen in het derde kwartaal van 2020 ten opzichte van het derde kwartaal van 2019

Bron: VDAB, RVA, FOD Economie (Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie), FEBIAC. Verwerking: POM West-Vlaanderen.

1 In de radar lijkt het alsof de afnames/toenames niet zo groot zijn, maar de schaal gaat van -100% tot +100%.

Abonnement

Een abonnement is gratis.
Het tijdschrift West-Vlaanderen Werkt
verschijnt viermaal per jaar.
Registreren kan via:
www.kenniswest.be/westvlaanderenwerkt

Volg ons nu ook op LinkedIn:

 Kenniscentrum West

We zijn lid van We Media.

Persoonsgegevens worden verwerkt volgens de bepalingen van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van 24 mei 2016. Meer info: zie www.west-vlaanderen.be/privacy.

West-Vlaanderen Werkt wordt u gratis toegestuurd. Indien uw gegevens onjuist zijn of indien u het tijdschrift niet meer wenst te ontvangen, dan kunt u zich altijd uitschrijven via www.kenniswest.be/westvlaanderenwerkt.

Uw persoonlijke gegevens worden niet aan derden overgemaakt.

Overzicht

Een overzicht van de eerder verschenen edities van West-Vlaanderen Werkt vindt u op: www.westvlaanderenwerkt.be

COLOFON

De artikelen in West-Vlaanderen Werkt zijn niet noodzakelijk de weergave van standpunten van de redactie of van het Provinciebestuur. Bij naamvermelding verschijnt de bijdrage onder de verantwoordelijkheid van de auteur.

Reproductie van of verwijzing naar een van deze artikelen mag uitsluitend met correcte vermelding van de auteur en bron en mits de redactie een kopie krijgt.

Redactieraad: Lode Vanden Bussche (voorzitter - Kenniscentrum West), Larissa Deblauwe (VIVES), Brigitte De Proost (POM West-Vlaanderen), Ilse Defruyt (POM West-Vlaanderen), Katleen Gyselinck (KC West), Elke Christiaen (Howest), Geert Roelens (consultant), Filip Santy (TUA West), Jan Bart Van In (KC West), Peter Verheecke (dienst Communicatie).

Coördinatie, hoofdredactie en advertentiewerving

Jan Bart Van In,
Kenniscentrum West
Koning Leopold III-laan 31
8200 Brugge (Sint-Andries)
T. 050 40 71 29
E-mail: janbart.vanin@west-vlaanderen.be
www.kenniswest.be/westvlaanderenwerkt

Medewerkers

Journalisten: Nick Vanderheyden, Bart Vancauwenberghe, Eric Van Hove, Christina Van Geel, Dirk Van Thuyne, Roel Jacobus en Els Jonckheere
Fotografen: Jan Ballieu, Lieven Gouwy, Luc Demiddele, Kurt Desplenter
Lectoren: Conny Van Gheluwe (Sproke), Jan Leplae

Verantwoordelijke uitgever

Geert Anthierens, Provinciegriffier
Provinciehuis Boeverbos
Koning Leopold III-laan 41
8200 Sint-Andries (Brugge)

Vormgeving:

Aynsley Bral, Anna Florea
Druk: dienst Communicatie
Provincie West-Vlaanderen

Andere fotobronnen van deze editie

POM West-Vlaanderen, Groep Versluys, Recticel, Wienerberger, Duco, Howest en UGent.

Infographics:

Johan Bisschop, Anna Florea
Coverfoto: foto Luc DM

Partners West-Vlaanderen Werkt 2020

West-Vlaanderen Werkt

De polsslag van de West-Vlaamse economie

west-vlaanderen
de gedreven provincie

West-Vlaanderen Werkt focust op de sociaal-economische dynamiek in de provincie. Elke editie bevat zowel vaste rubrieken als een themakatern met unieke analyses en journalistiek onderzoek. We bestrijken een breed pallet aan onderwerpen en schenken bijzondere aandacht aan interessante nieuwe ontwikkelingen (bv. innovaties en investeringen) bij ondernemingen en overheid.

Het provinciebestuur geeft dit kwartaalblad uit in samenwerking met provinciale diensten, agentschappen en externe partijen.

Het tijdschrift wordt fysiek verspreid en is voor iedereen ook digitaal beschikbaar via www.westvlaanderenwerkt.be.

Wens je West-Vlaanderen Werkt gratis in jouw brievenbus of volg je ons liever digitaal?

Registreer je in beide gevallen via
www.kenniswest.be/westvlaanderenwerkt.

Retouradres van deze publicatie: Koning Leopold III-laan 31, 8200 Brugge